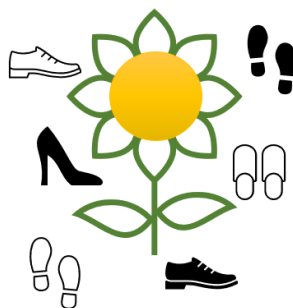

Att förhålla sig till en översiktsplan

En fallstudie om hur väl en detaljplan rörande
Söderlingska Trädgården överensstämmer med
översiktsplanen

Författare
Frida Thuresson
Nils Thörn

Handledare
Mattias Sandberg

Kandidatuppsats i Kulturgeografi
VT 2021

Institutionen för ekonomi och samhälle
Avdelningen för Kulturgeografi
Handelshögskolan vid
Göteborgs Universitet

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Uppsats/Examensarbete:	15 högskolepoäng
Nivå:	Kandidat
Kurs:	KGG320
Termin/år:	VT 2021
Handledare:	Mattias Sandberg
Examinator:	Robin Biddulph
Nyckelord:	Detaljplan, Översiktsplan, Sociala hållbarhetsaspekter, Parker

Sammanfattning

Ett socialt hållbart samhälle är en viktig grundsten i att invånarna känner sig trygga och säkra i den offentliga miljön. En trygg invånare har dessutom ofta en bättre både mental och fysisk hälsa, och utifrån de aspekterna är en socialt hållbar miljö av stor vikt i den fysiska planeringen. Att växa upp i ett samhälle som främjar tillgänglighet, social sammanhållning, mental hälsa och trygghet är extra viktigt för de unga invånarna. Detsamma gäller för de äldsta invånarna eftersom de miljöer som har dessa viktiga sociala aspekter i stor utsträckning bidrar till att inte invånarna drabbas av sjukdomar, och bidrar dessutom till att främja trygghet och social sammanhållning. Parker och gröna utomhusmiljöer är viktiga för att öka invånarnas hälsa, och de viktiga sociala aspekterna bidrar till en ökad hälsa samtidigt som en park kan resultera i att andra hållbarhetsperspektiv uppfylls. Syftet med studien är att genom en analys av relationen mellan översiktsplan och detaljplan undersöka hur vägledande översiktsplanen är i en parkbaserad detaljplan. Detta gjordes med hjälp av en genomgång av planerna rörande Söderlingska trädgården i Göteborgs Stad och stadens översiktsplan. I studien har det med kvalitativa data och en genomgång av planer, undersökts hur parken är etablerad idag utifrån ett planerings- och hållbarhetsperspektiv och som därmed är intressant ur ett planprocessperspektiv.

Det som framgår av resultatet är att detaljplanen och översiktsplanen inte överensstämmer med varandra på samtliga av sociala hållbarhetsaspekterna. Detaljplanen hade inte lika stort fokus på hälsa som översiktsplanen, men överensstämde i de övriga sociala hållbarhetsaspekterna av den fysiska planeringen. Dock visade platsanalysen på att parken fokuserar på hälsoeffekterna, trots att det inte uttrycks i detaljplanen.

Nyckelord: *Detaljplan, Översiktsplan, Sociala hållbarhetsaspekter, Parker, Fysisk planering*

Abstract

A socially sustainable society is an important foundation for the citizens to feel safe and secure in the public space. A safe citizen does most often have better both physical and mental health and considering those points of view a socially sustainable environment is of great importance. To grow up in a society that provides a sense of place, social connection, mental health, and safety is extra important for the youth. The same goes to the elderly as a green environments' that provides these important social aspects is of great importance to not increase the risk for diseases as well as to increase the safety aspect and the social inclusion. Parks and green outdoor environments are important to increase the citizens' health at the same time as the social aspects in the park result in other sustainable elements. The aim of this study is to, by performing an analysis of the relation between the comprehensive plan and the detail plan, understand how guiding the comprehensive plan is in a park based detail plan. This was done with help of a review of the plans that have a relation to the Söderlingska garden in Gothenburg. The study has been done to help develop the parks further and is interesting from a plan process perspective.

What can be shown by the results is that the detailed plan and the comprehensive plan do not correspond in all the social sustainability aspects. The detailed plan does not have as great focus on health, social connection, and availability as the comprehensive plan, but did correspond with the safety aspects in the physical planning. A closer analysis of the park is needed to be made if the planners want to conform the detailed development plan to the broader comprehensive plan.

Key words: Detailed plan, Overview plan, Social sustainability aspects , Parks, Physical planning

Innehållsförteckning

Introduktion	6
1.1 Syfte	8
1.2 Forskningsfrågor	8
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Disposition	8
2. Teori och bakgrund	9
2.1 Planering av parker	9
2.1.1 Översiktsplaner	9
2.1.2 Detaljplaneläggning	9
2.1.3 Sambandet mellan översiktsplan och detaljplan	10
2.2 Tillgänglighet i parker	11
2.3 Hälsa och parker	12
2.4 Säkerhet och trygghet i parker	14
2.4.2 Planera brottsförebyggande parker	15
2.5 Social sammanhållning och parker	16
3. Metod	18
3.1 Introduktion	18
3.2 Kvalitativ textanalys	18
3.2.1 Tillvägagångssätt kvalitativ textanalys	18
3.3 Platsanalys	21
3.3.1 Tillvägagångssätt platsanalys	21
3.3 Metodreflektion	22
3.3.1 Etiska övervägande	22
3.3.2 Extern och intern validitet	22
3.3.3 Reliabilitet	23
3.3.4 Nackdelar och alternativa metoder	23
3.4 Metoddiskussion	24
4. Fallstudieområde	26
5. Resultat	28
5.1 Kvalitativ textanalys av skillnader och likheter mellan detaljplan och översiktsplan	28
5.1.1 Hälsa och rekreation	28
5.1.2 Trygghetsskapande perspektiv vid granskning	29
5.1.3 Social sammanhållning	30
5.2 Platsanalys	30
6. Diskussion och analys	33

6.1 Detaljplanens och översiktsplanens fokusområden	33
6.2 Sociala aspekter	34
6.3 Hållbarhetsbegreppet	36
6.4 Bidrag till det kulturgeografiska fältet	36
7. Slutsats	37
7.2 Fortsatt forskning	37
8. Källförteckning	38

Tabellförteckning

Tabell 1. Stadsplaneringsidealerna fördelade över tidsperioder.....	10
Tabell 2. Nyckelord.....	24
Tabell 3. Tillvägagångssätt för kvalitativ textanalys.....	21

Figurförteckning

Figur 1. Översiktskarta och detaljerad karta över Söderlingska trädgården.....	27
Figur 2. Dåligt underhåll och mörkt.....	32
Figur 3. Dåligt underhåll igen, brant och höga ledstänger.....	33
Figur 4. Mörkt och sand.....	33

1. Introduktion

Den urbana parken kan klassificeras som en av de viktigaste mötesplatserna i stadsområden. Det är ett geografiskt rum dit människor söker sig för fysisk aktivitet, avkoppling, eller att skapa sociala kontakter. Stadens parker uppfyller också olika funktioner som gör att invånarens olika fysiska och sociala krav kan tas hänsyn till. När grönska inkorporeras i den täta stadsmiljön handlar det inte bara om lösningar som lämpar sig för staden, men lösningar gällande stadsinvånarens behov av grönområden är av lika stor vikt. Parker är allmänna platser och lockar till sig olika grupper av människor oavsett ålder, kön, kulturell och etnisk bakgrund. Olika sociala grupper ställer också olika krav på sin omgivning, och det gäller för städer att planera utifrån dessa sociala gruppers olika behov (Bäckström & Falk, 2008).

Parker och andra gröna utomhusmiljöer är viktiga även för att öka graden av social inkludering. Med social inkludering menas det sociala samspel attraktiva gröna offentliga rum kan skapa. Ett sätt göra parker mer inkluderande och inbjudande för olika grupper är genom den fysiska planeringen. I fysisk planering enligt Plan- och Bygglagen (PBL) är det enbart detaljplaner som är juridiskt bindande i den planering av mark och vatten som kommunerna ansvarar för. Samtidigt är sambandet mellan översiktsplaner, som visar på kommunens övergripande målsättningar för planering av mark och vatten, och detaljplanen inte helt självklar (Boverket, 2021). Eftersom översiktsplanen inte är bindande, kan samhällsplanerare göra avvikelser från översiktsplanen i detaljplanearbetet vilket kan uttrycka tvivel om översiktsplanens relevans som direktiv. Översiktsplanen skall dock vara vägledande i skapandet och ändrandet av detaljplaner. Därför är kopplingen mellan planerna mycket viktig för att kommunens strategier för parkmiljöer skall synas även i den fysiska planeringen, och därmed bli aktuell för medborgarna. En analys av hur väl en detaljplan och översiktsplan faktiskt överensstämmer när detaljplanen fokuserar på en parkmiljö är därmed en viktig kunskapsutveckling i området, eftersom en effektiv planprocess resulterar i att parkbesökarna kan ta del av fördelarna som framställs i översiktsplanen.

Genom ökad kunskap om hur översiktsplanen överensstämmer med detaljplanen där huvudfokus är parkmiljöer, finns det möjligheter för utvecklande av både detalj- och översiktsplaner i framtiden. Översiktsplanen har i tidigare studier (Larsson, 2014; Sahin, 2021) konstaterats varit för vag i både riktlinjer och mål, något som resulterat i ett oklart samband mellan planerna. Kritik har också förts gällande hur aktuell översiktsplanen hållits, vilket ibland kan medföra att det blir oklart vilken betydelse översiktsplanen ska följas i en detaljplaneprocess (Statens Offentliga Utredningar, 2018, s17). Därför blir en undersökning av hur kopplingen rörande översiktsplanen och en detaljplan också viktig för att se hur relevant översiktsplanen är för den undersökta detaljplanen i en parkkontext.

I denna studie fokuserar vi på Göteborgs Stad eftersom staden befinner sig i omfattande utvecklingsfas, och både detaljplan och översiktsplan är av stor vikt för det framtida arbetet med parker och det sociala hållbarhetsarbetet i staden. Göteborgs Stad är också en erkänt grön stad, men med en segregationsproblematik, vilket gör att de sociala

hållbarhetsaspekterna blir ännu mer aktuella. Förutsättningarna som detaljplaneprocessen bygger på är mycket olika i stadens områden, som präglas av olika förutsättningar (Göteborgsregionens kommunalförbund, 2018). I Göteborgs Stad pågår många stora projekt som präglar stadsbilden, exempelvis Älvstaden, Västlänken och stadens 400-års jubileum. År 2035 uppskattas Göteborg ha ytterligare 150 000 invånare, och 80 000 mer arbetstillfällen, samtidigt som staden strävar efter att vara kärnan i en arbetsmarknadsregion med 1,7 miljoner invånare. Tillsammans leder detta till fler möjligheter för staden, men också utmaningar i arbetet med att skapa en sammanhållen och hållbar stad (Göteborgs Stad, 2014a, s. 3).

Göteborgs Stad identifierar i sin översiktsplan tre viktiga sociala aspekter, som staden genom sitt arbete med parker bör fokusera på, och som därmed bör vara av stor vikt i detaljplaner rörande parkmiljöer. Dessa tre aspekter är 1) *hälsa*, 2) *trygghet*, samt 3) *social sammanhållning*. För att undersöka Göteborgs arbete med att utveckla parker kommer uppsatsen undersöka Göteborgs Stads översiktsplan och den nyligen antagna detaljplanen gällande Söderlingska trädgården. Göteborgs kommunfullmäktige antog år 2009 översiktsplanen, i vilket tre strategiområden kunde uttalas (Göteborgs Stad, 2009). Ett av dessa strategiområden är att stärka de kvaliteter som gör att vi vill leva och verka i, samt besöka Göteborgsregionen (ibid., s. 12). Utgångspunkten för Göteborgs grönstrategi är att stärka Göteborgs unika tillgångar, både byggda miljöer, och naturområden. Det goda livet ska vara möjligt för alla, även i framtiden. Därtill ska grönstrategin motverka stadens problem med segregation samt öka känslan av säkerhet och trygghet (ibid., s. 16). Detta i en kontext där staden ska byggas tätare, vilket ger fler möjligheter för människor att klara sin vardag, och erbjuda närhet till målpunkter, men det föreligger också utmaningar i hur ett sånt arbete kan verkställas på ett hållbart sätt (ibid., s. 41). Utifrån detta har översiktsplanen identifierat aspekter som ett strategiskt grönarbete kan arbeta för, och som uppsatsen kommer undersöka: *hälsa* (ibid., s. 16), *trygghet* (ibid., s. 16) samt *social sammanhållning* (ibid., s. 16).

1.1 Syfte

Syftet med studien är att analysera vilka aspekter som följer med från översiktsplaneringen till detaljplaneringen och hur de tre sociala hållbarhetsaspekterna, hälsa, trygghet, och social sammanhållning i en parkkontext framträder i den fysiska planeringen. I den här studien har Göteborgs Stad och Söderlingska Trädgården undersökts.

Vikten i studien ligger vid att analysera sambandet mellan parker i detaljplaner och översiktsplaner utifrån de tre sociala hållbarhetsaspekterna. För att besvara det syfte som ställts så kommer denna studie att svara på nedanstående forskningsfrågor.

1.2 Forskningsfrågor

- Hur framträder sig de tre sociala hållbarhetsaspekterna i Söderlingska trädgården?
- Hur överensstämmer detaljplanens fokusområden med översiktsplanens fokusområden utifrån de tre sociala hållbarhetsaspekterna?

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att använda Göteborg som exempel för att beskriva, problematisera, analysera och belysa teorierna som framkommer i den tidigare forskningen. Denna studie kommer inte att fokusera på ett ekonomiskt eller ekologiskt hållbarhetsperspektiv, utan fokus kommer att vara på ett socialt hållbarhetsperspektiv, med största fokus på de viktiga sociala aspekterna, för att lyfta möjligheterna kring en större relation mellan översiktsplanen och detaljplanen som främjar ett ökat deltagande och användande av parkerna.

1.4 Disposition

I introduktionskapitlet så börjar uppsatsen med en inledning om ämnesområdet och hållbarhet som ett övergripande begrepp, därefter så fortsätter kapitlet med det syfte och forskningsfrågor som studien arbetar mot. Kapitlet fortsätter därefter med en avgränsning, både i den geografiska kontexten men, även inom ämnesområdet. I kapitel 2 så genomgås tidigare forskning inom området, här tas det upp viktiga studier och texter som varit basen för både denna studie och andra liknande studier. I kapitel 3 så redovisas metodologin för arbetet samt det material som varit nödvändigt för studiens genomförande. I kapitel 4 så beskrivs fallstudieområdet. I kapitel 5 så redovisas studiens resultat och det är i detta kapitel som forskningsfrågorna för studien besvaras. Det här kapitlet börjar med en bakgrund om Göteborgs Stad och hur de arbetar med parker samt planering av parker. Kapitlet innehåller även en platsanalys för att analysera hur parkkontexten framträder i den fysiska planeringen. I kapitel 6 så diskuteras och analyseras resultatet som kommit fram under studien. Diskussionen rör i stora drag resultatet samt social och hållbar planering av parker i urbana miljöer. I kapitel 6 görs en slutsats av arbetet. Efterföljande del av studien innehåller referenser.

2. Teori och bakgrund

2.1 Planering av parker

2.1.1 Översiktsplaner

Översiktsplaneringen är ett måldokument där olika situationer och motiv för bebyggelse- och anläggningsåtgärder inom kommunen diskuteras. Översiktsplanen är inte styrande och har ingen rättsjuridisk verkan (3 kap. 3 § PBL), utan skall endast ses som en plan för åt vilken riktning kommunen planerar att styra sin utveckling av fysiska miljöer åt. Översiktsplanen skall vara en plan för långsiktig och strategisk användning av kommunens mark- och vattenområden (3 kap. 2 § PBL), samt vägleda för hur den redan befintliga bebyggelsen skall användas, utvecklas och bevaras för framtiden. Översiktsplanen skall vara aktuell (3 kap. 1 § PBL), och ses över varje ny mandatperiod för att passa de nya politiska ställningstagandena om kommunens riktning (3 kap. 27 § PBL).

Enligt Boverket, 2008, saknar många kommuner aktuella översiktsplaner och ungefär 30 procent av alla översiktsplaner är äldre än 15 år. Detta kan innebära att dessa inte längre är aktuella och därmed svåra att använda sig av i framtida framtagningar av detaljplaner och även vid prövning av PBL och MB som vid en inaktuell översiktsplan får ett felaktigt resultat. I en proposition från 2009, året innan PBL vann laga kraft, skrivs det att det av översiktsplanen skall framgå hur den bebyggda miljön skall användas (prop. 2009/0: 179). Detta innebär att i en översiktsplan skall det framgå hur en byggd miljö skall användas. Detta bidrar inte bara till förtydligande för samtliga intressenter utan även till en tydlig översiktsbild av den strukturplanering som eftersträvas i kommunen, något som är mer komplicerat att se vid en inaktuell översiktsplan. En strukturplanering är dock inte alltid aktuellt (Adolfsson, 2019). I de kommuner som har stora glesbygdsområden och färre nybyggnationer kan en enhetlig struktur inom kommunen vara av motsatt effekt. Ett glesbygdsområde och en tätort har sällan, eller aldrig, liknande förutsättningar (Nyström och Tonell, 2012).

Kulturgeografen David Harvey (2011) menar att den fysiska planering som äger rum i samhället idag inte är på en lokal skala utan har ett starkt samband med urbanismen och kapitalismen. Detta innebär att i översiktsplaneringen handlar det inte om att i första hand bygga en plan för kommunens innevånare utan att göra kommunen attraktiv för nya invånare och därmed hitta en marknadsföring som hänger samman ända in i den färdiga planen.

2.1.2 Detaljplaneläggning

Fram till 1987 fanns det byggnadsplan och stadsplan som ersattes med ett införande av PBL som då resulterades i skapandet av lagstiftningen för detaljplaner. En detaljplan är juridiskt bindande och används huvudsakligen för att reglera bebyggelsens utformning och användning men, även för ny sammanhållen bebyggelse och för att pröva mark- och vattenområden och dess lämplighet i olika frågeställningar. En detaljplan krävs även när ny

enstaka bebyggelse skall utföras men som har stor betydelse för omgivningen eller när dess exploatering sker där mark efterfrågan är stor. Detaljpaneläggning skall även förekomma när det av någon anledning skall ske en gemensam förändring, eller bevaring på befintlig bebyggelse skall ske. Men används även för att exploatera befintliga parker, som vi undersöker i den här studien, och nya områden som behöver öka sin grönska. I en detaljplan skall gränserna mellan allmän platsmark och kvartersmark bestämmas samt vattenområden planläggas. Om kommunen inte skall vara huvudman för den allmänna platsmarken skall även detta anges i detaljplanen. I detaljplanen får även andra ting regleras; bland dessa är kulturellt viktiga allmänna platser, anläggningar av olika slag och vegetation (4 kap. 6 § PBL). I planprocessen vid framtagandet av en detaljplan skall Länsstyrelsen, pröva kommunens beslut om antagning och begära att planen förändras. Parker har även andra aspekter än vad andra typer av detaljplaneringsprocesser har, de skall enligt ortens sed hållas en likvärdig standard som i andra planområden, samt att huvudmannen är skyldig att skötsel sköts på en sådan nivå som är lämplig för parken (6 kap. 18 § PBL). I detaljplanen och förenliga dokument får inte parken användas till enskilt ändamål för mer än en tillfällig period och parken är skapad på allmän plats för allmänna ändamål (Boverket, 2021).

En plan, och därmed även en detaljplan, skall vara hållbar i frågan om social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Detta innebär att en detaljplan skall ta hänsyn till människor så att samtliga medborgare har goda möjligheter till att vistas i tätorten. Begreppet, så som det idag definieras grundades 1988 av Gro Harlem Brundtland (1988) som skrev rapporten *Vår gemensamma framtid*, vilket blev utgångspunkten i dagens hållbarhetstänk i planeringen, inte minst i detaljpaneläggningen. Den mest förekommande definitionen på begreppet hållbar utveckling är den som togs fram av *Brundtlandrapporten*; “en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.” (ibid). Denna rapport hänvisas till än idag, och det är denna rapport som på ett eller annat sätt är grunden i hållbarhetstänket (Brundtland, 1988).

2.1.3 Sambandet mellan översiktsplan och detaljplan

En översiktsplan är där kommunen beskriver hur mark och vattenområden önskas skall användas. Denna plan har dock inte någon juridisk betydelse (PBL 3:3). Detaljplanen är ett sätt för kommunen att genomföra intentionerna med översiktsplanen. Om dessa planer överensstämmer så förkortas detaljplaneprocessen, men det finns inget krav att de skall överensstämma. Makten som översiktsplanen har över detaljplanen är därmed stort, även om planen inte har någon juridisk betydelse. Detaljplanen tillkommer när en kommun vill förändra ett område, detta kan till exempel vara för att en exploatör vill bygga bostäder eller för att, som i detta fall, kommunen vill utveckla användningen av en park (Boverket, 2021). Om detaljplanen är av principiell beskaffenhet så kan kommunen delegera antagandet av planförslaget som överensstämmer med översiktsplanen och som inte är av stor betydelse, har betydelse för allmänt intresse eller har någon betydande miljöpåverkan till kommunstyrelsen eller byggnadsnämnden, något som effektiviserar detaljplaneförfarandet (Johansson, 2017). I en studie från 2006 av Holmlund och Johansson så visade resultatet på att översiktsplanen enbart är övergripliga mål och visioner för den sociala hållbarheten i planeringen.

Detaljplanens uppgift var därmed att ta dessa i beaktande i den fysiska planeringen, något som planerna i den fallstudien inte hade klarat implementerat fullständigt. Detaljplanen skall för att vara fullständigt implementerad med översiktsplanen inte bara förhålla sig till beskrivningen men, också förhålla sig till vilket syfte som beskrivningen har (Holmlund & Johansson, 2006).

Planeringsprocessen utgick tidigare från en rationell planeringsmodell, men är idag mer processlik. Kommunens roll i planeringsprocessen är därmed förändrad från en myndighet till en serviceinriktad verksamhet där fokuset social hållbarhet har fått ta en mycket större plats än i tidigare planeringsprocesser. Detta innebär att samhällsplanerarens yrkesroll har fått ett större inflytande i planeringen eftersom tolkningar vad gäller inriktningar har blivit viktigare med de nyare processerna. Till skillnad från detaljplaner så präglas översiktsplaner av mer svävande begrepp och svagheten på konkretisering av vad för hållbarhet som den framtida fysiska planeringen skall innehålla, vilket kan försvåra i nästa led av planeringsprocessen där detaljplaner skall skapas. Språket i översiktsplaner innehåller även ofta värderingar, något som kan betyda att det är det fokus som kommunen eftersträvar i den framtida fysiska planeringen, men det kan även betyda att samhällsplanerarens roll och värderingar har visat sig i översiktsplanen (Larsson, 2014). Av en annan studie från 2017 så visade resultatet av studien att kommunerna själva inte strävar efter en mer styrd detaljplanering av översiktsplanen, utan vill att översiktsplanen skall vara mer flexibel i sin utformning och benämning för att inte styra efterföljande projekt, något som skulle kunna resultera i att flera viktiga projekt för kommunen inte går att genomföra vilket enligt studien skulle vara en stor förlust för hållbarheten. Studien poängterar dock vikten av både styrning och flexibilitet, för att inte förlora översiktsplanens syfte i planeringsprocessen (Sandberg, 2017).

Därtill lyfter Van den Broeck (2013) upp kritik mot konventionellt skrivna detaljplaner, att de ofta är utopiska, och inte är baserade på tillräcklig och korrekt data, och dessutom är oförmögna att hantera det dynamiska samhället och dess föränderliga omständigheter. Van den Broeck (2013) ser dock ett behov av detaljplanering som skapar legala och lika rättigheter. De är, enligt Van den Broeck, nödvändiga som ett verktyg för att undvika en favorisering och korrupcion inom politiken. Den strategiska planeringen är däremot begränsad i dess implementering, och beskrivs endast vara möjlig i en kontext där somliga framgångsfaktorer rörande tillgångar och politiska viljor är åtkomliga (Van den Broeck, 2013).

2.2 Tillgänglighet i parker

Det finns olika sätt för att behandla stadens tillgänglighetsrum och Ståhle (2005) har skapat en modell för tillgänglighetsrummen i urbanmorfologin. Urbanmorfologin behandlar traditionellt tillgänglighetsrummet ur två vinklar; byggt och obebyggt samt privat och offentligt. I Ståhles modell används i stället fem olika faktorer för att definiera tillgänglighetsrummen. Ståhle definierar rummen utifrån:

- Arkitekturteoretiska parametrar

- Fastighetsjuridiska parametrar
- Samhällsekonomiska parametrar

De tillgänglighetsrum som Ståhle nämner är:

- Innergården
- Trädgården
- Förgården
- Barriären
- Offentligt rum

Varje rum hänger samman med olika rättighetsregimer (privat, offentligt, gemenskap), nyttigheter (privat, tull, klubb, kollektiv, gemenskap resurs), bruksvärde (lokalt, direkt lokalt, indirekt för allmänheten, oklart, indirekt globalt), fysisk tillgänglighet (nej, lokalt, för allmänheten) och visuell tillgänglighet (lokalt, för allmänheten). Det beror på att tillgängligheten för stadens parker beror på vilket tillgänglighetsrum som parker klassificeras som. Ofta klassificeras tillgänglighet och tillgång väldigt lika eftersom tillgång ofta används för att beskriva möjligheter och tillgängligheten (Ståhle, 2005). Tillgång är ett begrepp som kan delas in i tre olika delar; *tillgång för*, *tillgång till* och *tillgång på*. *Tillgång för* beskriver vem som skall använda parken och styrs av rättighetsregimer. *Tillgång till* handlar om hur tillgänglig en park är för de olika besökarna. Hur långt behöver besökarna transportera sig för att nå parken, är parken tillgänglig för alla oavsett eventuella behov för gång- och mobilitetshjälpmiddel och hur enkelt är det att orientera sig i parken. Den sista benämningen av tillgång är *tillgång på* och beskriver hur omfattande ytan av tillgänglig nytta i parken är för invånarna i området som parken skall fånga upp (Eriksson & Karlsson, 2012).

2.3 Hälsa och parker

Vid ökad urbanisering riskerar de gröna utomhusmiljöerna att krympa, något som kan resultera i en minskad mental hälsa (Lotturp, et al., 2013). Mental hälsa kan definieras på olika sätt men, i den här uppsatsen kommer vi att använda ser vi mental hälsa som ett paraplybegrepp som används för att beskriva psykiskt välbefinnande, psykiatriska tillstånd och psykiska besvär (Folkhälsomyndigheten, 2021). Över hela världen så är arbetsrelaterad stress en mycket stor utmaning, något som ofta kan kopplas till en minskad mental hälsa. En av anledningarna till stressrelaterade sjukdomsfall och besvär beror på bristen till tillgång på gröna utomhusmiljöer (Lotturp, et al., 2013). Gröna utomhusmiljöer, så som parker, har många fördelar, en av fördelarna är de hälsomässiga fördelarna. Neuropsykiatriska sjukdomar ökar både inom den globala kontexten, men också i Sverige, och kommer fortsätta att vara ett omfattande hot mot folkhälsan även längre in i framtiden (Murray, 1996). Varje år upplever mer än var tredje person inom den Europeiska unionen psykiska sjukdomar och besvär, men andelen personer som inte får tillgång till vård i direkt samband med sina sjukdomsfall och besvär är omfattande. Totalt kostar de psykiska besvären och sjukdomsfallen en uppsjö med resurser varje år och kostade detta Europa 798 miljarder euro under år 2010 (Gustavsson, et

al., 2011). I Sverige har psykiska besvär ökat markant och behoven för att lösa problem i grunden (Nyman, et al., 2002).

Kuoppala och Lamminpää (2008) visar att det finns skäligen bevis för att ”grön-rehabilitering” som fokuserar på att använda sig av många sinnen och öka sinnesnärvaron. Det kan t.ex. handla om att lyssna på fågelkvitter, se fåglar och känna lukten av nyklippt gräs samtidigt. Rehabilitering som använder sig av naturen för både rehabilitering och terapi har haft en lång tradition inom den svenska sjukvården och de senaste 20 åren har även forskningen inom området ökat ordentligt (Detweiler, et al., 2012).

Det finns olika metoder för att undersöka vilka gröna utomhusmiljöer som passar bra för olika tillfällen, både inom rehabilitering, men även andra områden (Kaplan, 1993). Kaplans (1995) *attention restoration theory*, innebär att exponering till naturliga miljöer minskar individens mentala trötthet. Kaplan noterade att många miljöer, stimulus, och åtaganden i det moderna livet bygger på förmågan att vara uppmärksam, eller rikta uppmärksamhet mot någonting. All information som krävs utav människor i dagens samhälle, vare sig det är trafik, elektronik, arbete, relationer, eller beslut så påverkar de den mentala hälsan och kan leda till mental trötthet. Mental trötthet kännetecknas av ouppmärksamhet, retlighet och impulsivitet. Naturliga miljöer, träd, landskap, och djur tycks mer spontant väcka vår uppmärksamhet, och anses inte leda till en negativ inverkan på den mentala hälsan, snarare tvärtom. Kaplan (1995) menar att spendera tid i naturen därför blir oerhört viktigt för att skapa uppehåll från den medvetna uppmärksamheten. Han uppmärksammar likaså konsekvenserna av mental trötthet, och menar att det kan skapa en högre benägenhet för utbrott av ilska och potentiellt våld (Kaplan, 1995).

Naturens effekt på den mentala hälsan återspeglas i olika attribut. Kaplan (1995) lyfter fram fyra stycken sådana: att *komma undan*, *fascinerings*, *omfattning*, och *kompatibilitet*. Att besöka naturliga miljöer, som berg, skog och hav är nyttiga alternativ för att komma undan stadslivet och skapa uppehåll från den medvetna uppmärksamheten. I en stadsmiljö kan det däremot finnas färre, eller inga möjligheter att besöka sådana platser, men känslan av att komma undan kräver dock inte att platserna är avlägsna, utan naturliga miljöer som är lättillgängliga för stadsbor erbjuder också en viktig resurs att få mental vila. Fascinerings betonar vikten av att kunna röra sig i och fångas av naturliga miljöer, vilket uppehåller individens uppmärksamhet, utan mental ansträngning. I skog och vildmark är det lätt att hitta naturlig omfattning, men även mindre områden kan bidra till en känsla av omfattning. Stigar och fysisk utformning kan designas på så sätt att ett litet område känns betydligt större, vilket ökar den upplevda skalan av området. Naturliga miljöer upplevs som särskilt höga i kompatibilitet, att den naturliga miljön skapar resonans med mänskliga tendenser. För många människor verkar det krävas mindre ansträngning att fungera i naturliga miljöer än att fungera i mer ”ordnade”, trots att de har en större förtroget till det senare (Kaplan, 1995).

En annan teori för att undersöka gröna utomhusmiljöer har skapats av Ulrich (1983) som i sin teori koncentrerar sig på människors mest enkla känslor och försvarar att människor idag automatiskt läser informationen i gröna utomhusmiljöer som berättar för dem om deras

omgivning är säker eller inte. Miljöer som upplevs som säkra gör att människor automatiskt slappnar av och återställer sig från stress (Ulrich, 1983).

I en studie från 2012 som undersökte effekten av gröna utomhusmiljöer och dess kvaliteter i form av fridfullhet, areal, vildhet, kultur och frodighet för att använda sådana områden preventivt för personer som är behov av stöd för att bekämpa problemen mot psykiska besvär och sjukdomsfall. Studien hittade att den mentala hälsan inte påverkades av tillgången till kvaliteterna men att i de fall individer, speciellt kvinnor, besöker grönytor regelbundet och då helst utför någon form av fysisk aktivitet i en fridfull miljö med hög grad av känsla för en trygg miljö, vilket då minskar risken för en sämre mental hälsa (Annerstedt, et al., 2012).

2.4 Säkerhet och trygghet i parker

Enligt FN:s program för boende och bebyggelse är säkerhet av stor betydelse i offentliga rum, och det täcker många aspekter, från människors basbehov som mat, hälsa, och bostad, till skydd från brott och effekterna av teknologiska och naturkatastrofer. Att förbättra säkerheten i städer är en av de viktigaste principerna som programmet tar upp i målen för hållbar utveckling (FN, 2012). Parker är centrala för en stads trygghet, och påverkar livskvaliteten för stadsinvånare avsevärt. Parker kan spela en viktig roll för att tillföra rekreationsområden och mötesplatser för människor, men om en park känns osäker, är människor mindre benägna att besöka och umgås i den (Bogacka, 2020). De senaste decennierna har ett ökat intresse kring forskning rörande brott och brottsförebyggande åtgärder i parkområden tagit plats i diskursen (Iqbal, 2015).

En stor faktor som påverkar kvaliteten av parker, är rädslan för brott. Även om nivåer av rädsla påverkas av en mängd faktorer, kännetecknar de fysiska och sociala miljöerna i en park viktiga faktorer för hur parkanvändare uppfattar sin säkerhet i området (ibid.). Rädslan för brott i parker kan dock vara subjektiv. En människas rädsla i en park behöver inte betyda att miljön faktiskt är osäker. En människas upplevda säkerhet till en viss tid och rumslig plats behöver inte överensstämja med brottsligheten i det geografiska rummet, utan kan ha uppstått från t.ex subjektiva upplevelser över en lång tid (Ceccato, 2013).

Forskning som har undersökt hur individer uppfattar säkerhet i parker har undersökt flertalet miljöfaktorer som påverkar denna uppfattning. En teori, brottsmönsterteorin, kan vara viktig för att förstå sambandet mellan rädslan för brott, faktiska brott, och rum. Brottt tenderar att ha ett samband kring noder (platser som attraherar många människor), vägar och stigar, och kantutrymmen. Kantutrymmen är områden där främlingar lättare accepteras eftersom de är frekventa besökare och det blir således svårt att identifiera om människor är där för lagliga anledningar eller brottsliga sådana (Morgan et al, 2017).

Att identifiera vilka riskområden parker har är viktigt för parkens fysiska planering. Hilborn (2009) definierar en säker park som en dynamisk plats där parkens utformning, underhåll, och övervakning arbetar tillsammans så att allmänheten uppfattar parken som säker, att allmänheten vill besöka parken regelbundet, och spendera sin fritid i parken engagerad i

nyttiga aktiviteter. Brott och oordning är begränsat, och olik legal användning av olika grupper är tolererat i parken. Eftersom parker och lokalsamhället på sätt värdesätter parken, bidrar det till en känsla av ägande över parken, och användarna fungerar som naturliga vårdnadshavare och väktare för att säkerställa en informell social kontroll över parken. De bör också stödja formella ingripanden av polis och väktare när sådana ingripanden är nödvändiga (Hilborn, 2009). Jacobs (1961) betonar likaså vikten av informella kontrollnätverk för att parken ska vara behaglig att vistas i. I en välbesökt park finns det tillräckligt många användare för att övervaka vad som händer i parken. 'Eyes on the street' blir ett sätt att hålla parken säker genom det informella väktarskapet besökare har (Jacobs, 1961). Parker agerar då som platser med minskad brottslighet och platser som ökar säkerheten i omgivningen. Parker med faciliteter som lekplatser, anordningar för sport och andra rekreativmöjligheter, och belysning bör vara särskilt attraktivt för legitima parkanvändare och bör därmed bidra mest till en ökning av den totala säkerheten (Groff & McCord, 2011). Dessa informella vårdnadshavare är som nämnt vanliga parkanvändare som av olika anledningar brukar parken, men som fungerar som en påminnelse till potentiella brottslingar att någon observerar. Vårdnadshavaren kommunicerar likväl att antisociala beteenden är oacceptabelt, och blandar in ordningsvakter eller polis om så skulle behövas. Det kan således vara vem som helst som värdesätter parken och bestämmer sig att ta ansvar för, och skydda området (Hilborn, 2009).

2.4.2 Planera brottsförebyggande parker

När det gäller brott i urban miljö kan inflytandet av fysisk stadsmiljö vid brottsförekomst definieras med Newmans (1972) 'defensible space theory'. Denna teori föreslår att den fysiska miljön kan vara designad på ett sådant sätt att det kan hjälpa att minska brottsnivån genom att påverka beteendet av både, i detta fall, legitima parkanvändare, och potentiella brottslingar. Ett större urbant område som en park kan förbättra möjligheterna till övervakning och avskräcka brottslingar från att begå brott (Newman, 1972). Specifikt för parker menar Groff och McCord (2011), att det är parkens fysiska miljö som påverkar parkens sociala rum och avgör ifall det är ett välanvänt, dynamiskt rum, eller ett som är eftersatt och otryggt. Kuo och Sullivan (2001) visar att stadsrum präglade av vegetation genomgående används mer än stadsrum utan vegetation, och ju mer vegetation, desto mer användare. Det är därtill två gånger mer sannolikt att barn är övervakade av vuxna i stadsdelar med högre vegetation, vilket stärker kontrollen. Att därmed planera för vegetation i både översiktsplanering och detaljplanering, är av stor vikt inte bara av hälsoaspekter, men även för att skapa en tryggare park. Samspelet mellan det geografiska stadsrummet och övervakning på specifika platser som en park, som diskuterats ovan, kan med andra ord ge möjligheter till övervakning och kan hjälpa att uppnå direkt och indirekt social kontroll, vilket är viktigt för den fysiska planeringen även utanför parkens gränser (Newman, 1972).

Ett situationellt brottsförebyggande arbete redan i detaljplaneringen för fram bevis hur den fysiska utformningen influerar brottslingars beslutsförmåga och mängden brott i området och hur dessa kan motverkas för parkens framtid. Arbetet med ett situationellt brottsförebyggande

inkluderar fem huvudstrategier för att förebygga brott: öka ansträngningen som krävs för att genomföra ett brott, öka risken för den som har avsikt att begå brott, minska belöningen för den som begår brott, reducera provokationer som kan leda till brott, och ta bort ursäkter för den som begår brott (BRÅ, u.å). Belysning av parken kan öka möjligheten för en allmänt större uppsyn om aktiviteterna som försiggår i parken för de i, och i närheten av parken, vilket minskar risken att begå brott. Ett större användande av parken kan därtill leda till potentiella brottslingar ser parkanvändare som informella väktare, och vet vilka som "tillhör i parken", och vilka som inte gör det (Groff & McCord, 2011).

2.5 Social sammanhållning och parker

Social sammanhållning definieras som i vilken utsträckning gemenskap skapas utifrån en geografisk plats. Delade värderingar, samarbete och social interaktion är alla gemenskapsskapande attribut som kan arbeta för att inkludera grupper i samhället. Den sociala miljön en individ befinner sig i, i kontext till personens sociala resurser spelar en stor roll för trygghet, men likaså hälsa och välbefinnandet. Social sammanhållning innefattar känslor av tillit, tillhörighet, och socialt erkännande, vilket är direkt hälsofrämjande (Jennings & Bamkole, 2019). Till exempel så har länder med högre nivå social sammanhållning en högre folkhälsa på olika socio-ekonomiska samhällsnivåer (Chuang, et al, 2013).

Offentliga områden i staden såsom parker är betydelsefulla för att bidra till en rikare social sammanhållning, då de erbjuder möjligheter till interaktioner mellan personer med skilda socioekonomiska, kulturella, och etniska bakgrunder. Nieuwenhuijsen m.fl (2014) visade i sin studie på att integrationen i samhället ofta ökar hos dem som i större utsträckning besöker parker i jämförelse med dem som inte gör de i samma utsträckning dessutom visade deras studie på att dem som använder parker visar på högre nivåer av social sammanhållning (Nieuwenhuijsen, et al., 2014).

För äldre personer är social sammanhållning väldigt viktig, och där spelar parker och andra gröna utomhusmiljöer en viktig roll. I en studie skriven av Byoung-Suk (1998), visade att parker har en stor betydelse, speciellt för de mellan 64-91 år och som bor i de centrala delarna av de urbana miljöerna. Parker band samman de äldre och visade på en känsla av sammanhållning i närområdet. Parkerna blev den centrala punkten att samlas i och diskutera kring, men där är ljudnivån viktig för att lättare kommunicera med andra i parken (Byoung-Suk, et al., 1998). De parker som har en hög ljudnivå gör det svårare för äldre att skapa och underhålla den social integrationen (Crap, 1976). För yngre personer så gör de höga ljudnivåer det svårare att läsa det sociala kroppsspråket och att hjälpa andra vilket påverkar den sociala integrationen negativt (Mathews & Canon, 1975). Därmed är det av stor vikt att planera och etablera för parker som i så stor utsträckning som möjligt bibehåller en låg ljudnivå.

Parker är ett viktigt verktyg för folkgrupper som har begränsade möjligheter att röra sig utanför deras närområden: ensamstående, unga, och äldre (Burgess et al, 1988). För dessa grupper bidrar interaktion i parker en informationskälla kring den sociala världen utanför

närområdet, och medför impulsiva sociala interaktioner (Gehl, 1987). Parker blir således ett verktyg för att föra samman sociala grupperingar, och skapa social mångfald (Burgess, et al., 1988). Därtill är parker en stor del av etniska minoriteters möjligheter till social kontakt, då parker för minoriteter ses som en arena för sociala relationer snarare än rum för individuella aktiviteter (Ho et al., 2005). Sociala interaktioner som äger rum i parker mellan personer över etniska och kulturella skillnader är ett sätt att skapa social sammanhållning, då de skapar en grund för sociala band mellan individer, samtidigt som de skapar möjligheter för social interaktion mellan personer av olika sociala och etniska bakgrunder (Marshall & Stolle, 2004; Fainstein, 2005). Den integrerande effekt parker har för att skapa social sammanhållning blir betydande, med tanke på att sociala grupper som skiljer sig från majoritetsbefolkningen, i faktorer som t.ex etnicitet, språk, religion, ålder, eller hälsostatus, löper högre risk för social exklusion (Percy-Smith, 2004).

Parkers tillgänglighet är en av de viktigaste faktorerna för att bidra till social sammanhållning och integration, och är därmed mycket viktiga i detaljplaneringen av parkerna för att främja en social sammanhållning. I parkmiljöer är det inte nödvändigt att besitta ekonomiska resurser för att bruka området då parker är lokaliserade på allmän platsmark och öppna för allmänheten, vilket kan hjälpa lägre socioekonomiska klasser att delta i fritids- och nöjesaktiviteter utan att betraktas negativt av offentligheten. Av denna anledning ser Ward Thompson, et al (2002) parker som geografiska rum där demokrati utspelar sig. Människor som möjligtvis har mest behov av tillgång till parker och möjligheten till sociala interaktioner i säkra utomhusmiljöer är de som är minst rumsligt rörliga, pga. socio-ekonomiska, hälso- eller åldersmässiga anledningar (Ward Thompson, 2002).

Otrivsamma parker i många missgynnade områden kan vara en avskräckande faktor för sociala relationer, och orsaka ytterligare isolering för individer varvid det är viktigt att planera för en trivsam park redan i översikts- och detaljplaneringen (Kristensen, 1995). Solecki och Welch (1995), tar upp exempel från Boston i USA där parkers geografiska läge fungerar som barriärer mellan två socio-ekonomiskt skilda stadsdelar, och hur dessa parker som har stor potential att arbeta för social hållbarhet i staden, i praktiken är eftersatta och oanvända "gröna murar" (Solecki & Welch, 1995). Exemplet från Boston betonar vikten av att tillhandahålla användbara tjänster i parkmiljöer för att öka möjligheterna till social interaktion, vilket visar vikten sambandet mellan översiktsplanering och detaljplaneringen för att skapa socialt hållbara parker. Mean och Tims (2005), belyser rollen barn spelar i skapandet av sociala interaktioner, och menar att lekplatser är viktiga. Dessutom erbjuder barn ytterligare skäl att besöka parker. Mean och Tims (2005) fortsätter och menar på att när användare av offentliga utrymmen har en känsla av att andra människor har goda anledningar att vara där, tenderar de att vara bekvämare att dela rummet med dem. Grönområden som felaktigt anlagts har en begränsad sannolikhet för att bli en arena där sociala band knyts, vilket ökar vikten av en parks placering, dess fysiska utformning och underhåll (Mean & Tims, 2005).

3. Metod

3.1 Introduktion

Den här studien som syftar till att genom en genomgång av dokument och en platsanalys undersöka hur detaljplaner och översiktsplaner förhåller sig till varandra för att öka förståelsen för översiktsplanens betydelse i detaljplaneprocessen. För att öka studiens validitet så har en kvalitativ innehållsanalys utförts av dokument från Göteborgs Stad. Detta gör att syftet och frågeformuleringen angrips från olika vinklar för att skapa en så god validitet och säkerhet i studien som möjligt. I den här studien används metoden kvalitativ textanalys för att bilda en uppfattning av vad litteraturen vill förmedla. Studien har gjorts som en fallstudie vilket är ett specialfall men, för att identifiera ett åtskilja ett system som blickfång för studien är det en lämplig metod (Merriam, 1994). Det finns tre olika sorters fallstudier beskriver Kvale och Brinkman (2009); *Den egentliga fallstudien*, *Den instrumentella fallstudien* och *Den kollektiva fallstudien*. Den fallstudien som har genomförts i den här studien är *Den egentliga fallstudien*, vars fokus är på att öka förståelsen för ett enskilt fall. I denna fallstudie görs en kvalitativ textanalys och en platsanalys över Söderlingska trädgården.

3.2 Kvalitativ textanalys

En kvalitativ textanalys innebär att olika texter, i detta fall översiktsplan, uppföljningen av översiktsplanen och ändringen av detaljplanen rörande Söderlingska parken, utifrån en rad förutbestämda kriterier undersöks, som på så sätt skall användas i den slutliga analysen. Metoden är en välbeprövad metod som är fördelaktig att använda sig av i ett samhällsvetenskapligt arbete till studiens syfte eftersom två planer skall analyseras. Det första steget i den kvalitativa textanalysen är att angränsa litteraturen som skall analyseras, något som görs utifrån tre dimensioner (Frejs & Thornberg, 2017).

Den första dimensionen innebär att analysera vad författaren till litteraturen har för personliga åsikter som på olika sätt kan ha vinklat verket. Andra dimensionen innebär att analysera olika texters både innehåll och utformning där analysen fokuserar på stil, meningar och litterära aspekter som kan vara av vikt för litteraturens relevans för studien. Den tredje dimensionen analyserar och tolkar hur litteraturens innehåll på olika sätt kan appliceras på andra aspekter än de som litteraturen nämner (Frejs & Thornberg, 2017). I den här studien har samtliga dimensioner används, se tabell 3. Genom att analysera planernas innehåll och applicera detta på de andra delarna utifrån syftet så kan både slutsatser och analyser göras kring frågeställningar och syfte.

3.2.1 Tillvägagångssätt kvalitativ textanalys

I den här kvalitativa textanalysen har denna studie valt att utgå från ett antal nyckelord som har relevans för studiens syfte och frågeställningar, se tabell 2. Dessa är framtagna i samband med den teoretiska bakgrunden. För varje kategori i den teoretiska bakgrunden har ett antal

nyckelord som sedan används vid analysen av översiktsplanen, både aktuell och uppföljning, och detaljplanen. Med dessa ord som grund har sedan texten i planerna analyserats efter vad dess innehåll och relevans för studiens syfte har diskuterats och analyserats vidare i analysen. Eftersom översiktsplanen är av en mer övergripande karaktär och fokuserar på mål och visioner för stadens fysiska planering, medan detaljplanen har en juridisk vikt vilket påverkar dess utformning, så har vi i översiktsplanen, både aktuell och uppföljning, fokuserat på de delar som har parkteman. Detta innebär att delar som fokuserar på bostadsmiljöer, industriområden, kustområden och torgplatser, inte är använda i analysen eftersom dessa områden inte har en direkt koppling till parker. I analysen av detaljplanen har det främst fokuserats på plandokumentet eftersom denna del innehåller mest information om de sociala hållbarhetsaspekterna; hälsa, trygghet och social sammanhållning. Det har fokuserats lika mycket på samtliga tre sociala hållbarhetsaspekter i analysen, se tabell 3.

Tabell 2. Nyckelord

Nyckelord
Växtlighet
Tillgänglighet
Hälsa
Trygghet
Säkerhet
Fysiska utformningen
Gemenskap
Social sammanhållning

Dessa nyckelord användes sedan för att analysera de tre dimensionerna i de tre texterna; detaljplan, översiktsplan och uppföljning av översiktsplan. Något som analyserades utifrån tabell 3.

Tabell 3. Tillvägagångssätt av den kvalitativa textanalysen

Dimensioner	Översiktsplan	Detaljplan	Analys av relationen
Den första dimensionen innebär att analysera vad författaren till litteraturen har för personliga åsikter som på olika sätt kan ha vinklat verket.	Då vinklingar av personliga åsikter kan synas (Larsson, 2014; Sandberg, 2017) har detta analyserats. Vilka vinklingar och personliga åsikter syns i översiktsplanen?	Finns det några personliga åsikter och vinklingar bakom detaljplanen som kan ha haft vikt för detaljplanen (Larsson, 2014; Sandberg, 2017)?	Analysera huruvida denna dimension syns i planeringen eller inte. Beskrivning av sambandet.
Andra dimensionen innebär att analysera olika texters både innehåll och utformning där analysen fokuserar på stil, meningar och litterära aspekter som kan vara av vikt för litteraturens relevans för studien.	Då översiktsplanering och detaljplaneringen inte har samma fokus, är dimension två viktig för analysen. Här är fokuset och textens syfte viktigare än vad som står i texten.	Här är textens ordval, meningar och syfte viktigt. Dessutom kollas det i denna dimension på vilka litterära aspekter som finns, vad anses här viktigt och hur är detaljplanen utformad. Vad är syftet med planen?	Analysera hur fokuset i de två planerna syns och vad planernas syften är. Förståelsen för översiktsplanens och detaljplanens olikheter samtidigt som likheter och kopplingar synliggörs.

<p>Den tredje dimensionen analyserar och tolkar hur litteraturens innehåll på olika sätt kan appliceras på andra aspekter än de som litteraturen nämner (Frejs & Thornberg, 2017).</p>	<p>Hur kan översiktsplanens innehåll appliceras på detaljplaner?</p>	<p>På vilket sätt kan innehållet i detaljplanen användas för andra liknande projekt? På vilket sätt kan detta vara ett bra eller mindre bra pilotprojekt för hur parken kan planeras för att uppfylla de sociala hållbarhetsaspekterna?</p>	<p>Analysera hur planerna kan användas för att utveckla förståelsen för hur de tre sociala hållbarhetsaspekterna syns i förhållandet mellan översiktsplan och detaljplan.</p>
---	--	---	---

Den empiri som har använts i studien är detaljplanen angående Söderlingska trädgården, den aktuella översiktsplanen, samt den senaste uppföljningen av översiktsplanen från 2018. I denna studie har enbart den senaste uppföljningen används eftersom att detaljplanen är antagen 2021 och därmed ansågs enbart den senaste uppföljning intressant. Översiktsplanen antogs 2009 och därmed är en uppföljning viktig för att passa både aktuella strategier och spegla de aktuella politiska ställningstaganden som nu är aktuella i Göteborg. Vi valde därför att använda oss av både översiktsplan och uppföljning för att undersöka studiens syfte.

3.3 Platsanalys

En platsanalys görs för att undersöka rumsliga faktorer på platsen som sedan används som en del av analysen av platsen för att öka förståelsen för denna. Platsanalysen kan både bestå av observationer och intervjuer eller en av de två. Platsanalysen uppmärksammar viktiga aspekter i både den byggda miljön och i den fysiska. Analysen är att identifiera olika tendenser på platsen och ökar förståelsen för platsens möjligheter (Boverket, 2020a).

3.3.1 Tillvägagångssätt platsanalys

I den platsanalysen har den här studien observerat olika platsens rumsliga faktorer; ljus, växtlighet och tillgänglighet. Anledningen till att dessa observerades är att den tidigare teorin (Lotturp et al., 2013, 2010; Ward Thompson, 2002; Nieuwenhuijsen, 2014) har fokuserat på dessa rumsliga faktorer som viktiga för att uppfylla de tre sociala hållbarhetsaspekterna; hälsa, trygghet och social sammanhållning. Syftet med platsanalysen har varit att utveckla förståelsen för om det finns aspekter som syns i parken och översiktsplanen men inte i detaljplanen. Platsanalysen gjordes vid två gånger: en under dagtid och en under kvällstid,

och pågick under 2 timmar på gång. Anledningen till detta var att se skillnader i ljussättning under både ljusa tidpunkter och mörkare tidpunkter, och hur dynamiken rörande ljussättning och andra aspekter samspelar. Ljussättningen är viktiga för både trygghet, säkerhet och tillgänglighet, därav observerades detta under platsanalysen under kvällstid (Boverket, 2019).

Platsanalysen fokuserade på de tre aspekterna ljus, växtlighet och tillgänglighet. För att undersöka ljusaspekten kontrollerades det hur ljussättningen var vid lekplatsen då denna är en viktig del av parken, bidrar till en social sammanhållning och anses i detaljplanen som en viktig samlingspunkt i parken (Göteborgs Stad, 2021). Dessutom kontrollerades det hur ljussättningen var vid trånga passager, i trappor och i entren då detta är viktiga platser för en ökad trygghetskänsla, minska brottsligheten, samtidigt som en god ljussättning bidrar till en ökad tillgänglighet vilket är viktigt för den sociala sammanhållningen (Boverket, 2019). För att undersöka växtligheten så kontrollerades det vad för växtlighet som fanns på platsen (lågväxta växter, medelhög växtlighet, träd, blommor) och i hur stor utsträckning denna växtlighet syns i parken. Växtlighet anses som mycket viktigt ur ett hälsoperspektiv och för att ha en hög grad växtlighet så skall det finnas möjligheter för fysisk aktivitet och vila samtidigt som det skall finnas en viss grad av vildhet, lekmöjligheter och de gröna delarna av parken skall vara så stora att det är möjligt att vara i parken länge och upplevas rymliga (Lotturp, et al., 2013). För att undersöka tillgänglighetsaspekten kontrollerades det hur tillgängligheten var vid lekplats, entreer, och gångar. Detta för att en socialt hållbar park inte skall utesluta någon vid de platser som transporterar parkbesökarna mellan parkens olika delar och för att undersöka hur tillgängligheten är vid lekplatsen som anses som en viktig samlingspunkt.

3.3 Metodreflektion

3.3.1 Etiska övervägande

Då en viktig del i framställandet och genomförandet av en studie handlar om att reflektera över det ansvar och utmaningar som förekommer under studiens genomförande då det är av stor vikt att en god forskningsetik kan bibehållas under hela studiens arbete (Vetenskapsrådet, 2017). I denna studie har inga intervjuer genomförts och därmed har den aspekten av etik, sekretess och integritet inte varit aktuell av den anledningen. Det finns dock har det under studiens gång förekommit andra moment där diskussionen angående etik och forskningssed varit aktuell. I de dokument som varit aktuella har det noga granskats så att ingen känslig information angivs, som trots att dokumenten är offentliga, ändå vara angiven (Merriam, 2009). I denna studie har inga namn angetts mer än på författare till studier och dokument som varit aktuella och nödvändiga för studiens genomförande för att bibehålla en god forskningssed.

3.3.2 Extern och intern validitet

Syftet med studiens resultat är att bidra vetenskapligt till det kulturgeografiska fältet med en ökad förståelse av sambandet mellan detaljplaner och översiktsplaner, där detaljplanen

fokuserar på parker och parkmiljöer. Studien bygger i stor utsträckning på en genomgång av tidigare forskning som resulterar i en ökad förståelse inom ämnesområdet.

Dokumentanalysen är utförd med fokus på de dokument som anges i tabell 2 där Göteborgs Stads planer gällande parker med fokus på social hållbarhet har granskats så avser inte resultatet till att hålla en hög extern validitet. Anledningen till att den del av dokumentanalysen inte syftar till att hålla en hög extern validitet beror på att Göteborgs stads detaljplan, dokument 1, inte går att bevisa är representativa ur en urvalsprocess och kan därför inte användas för mer än exempel och inte för att generalisera en hel kontext. För att bibehålla en bättre extern validitet så behöver fler kommuner och detaljplaner väljas ut för att analysera parker (Merriam, 2009).

3.3.3 *Reliabilitet*

Studiens reliabilitet togs hänsyn till genom att datakällorna som används i genomgången av dokumenten har valts ut på ett kritiskt och selektivt sätt. Detta gjordes med följande i åtanke:

- Datum vid publicering av dokumentet
- Syftet för vilken dokumentet skapades
- Vem som är författaren

Genom att granska de material som fått tagit del i studien på det här sättet så bidrar det till en ökad trovärdighet. De dokument som granskats som har kunnat klassificeras som offentliga handlingar är publicerade av kommunala och statliga myndigheter och kan därför ses som autentiska. Mest aktuellt blir reliabiliteten i den kvantitativa metoden, eftersom studiens resultat bör kunna vara både replikerbarhet och säkert. Den kvalitativa metoden har sin utgångspunkt i att söka efter uppfattningar, gemensamma drag och mönster i de dokument och artiklar som har granskats för studiens resultat. Då det under hela studien har varit av stor vikt att redogöra för hur studien har genomförts så har reliabiliteten höjs och transparensen hållits hög. Själva målbilden med reliabilitet handlar om att skapa en hög tillförlitlighet, kvalitet på studien och att studiens författare inte medveten på något sätt påverkar vare sig utförandet eller slutsatserna (Bryman, 2018).

3.3.4 *Nackdelar och alternativa metoder*

Då ingen studie eller dess metodologi är helt fläckfri så behöver nackdelar med metodval och alternativa metoder utvärderas för att säkerställa att en så bra metodologi som möjligt har valts för att uppnå studiens syfte. Då insamlingen av empiriskt material kan ske på andra sätt än vad som gjorts så har detta utvärderats. Ett alternativ till att utföra en genomgång av dokument med de offentliga handlingar, detaljplaner och översiktsplaner, hade varit att istället intervjua eller skicka ut en enkätundersökning till respondenter inom Göteborgs Stad. Exempel på detta hade varit en semi-strukturerad intervju där respondenter intervjuades. Ett annat exempel hade varit att skapa en enkät med flervalsfrågor om social hållbarhet. Anledningen till att dessa metoder inte valdes beror på andelen respondenter som krävs för att samla in material på dessa kvantitativa metoder (Esaiasson m. fl., 2017). Att skicka ut

enkätundersökningar till en stor andel respondenter till myndigheter som redan arbetar mycket i och med den globala pandemin ansågs därför den metodologin som ett dåligt alternativ. Dessutom finns sannolikheten att svarsfrekvensen av den anledningen inte är så bra.

3.4 Metoddiskussion

Metodologin för det här arbetet var en genomgång av dokument som diskuterades utifrån den tidigare forskningen och som sedan resulterade i en analys av sambandet mellan en detaljplan, en översiktsplan och översiktsplanens aktuella uppföljning med fokus på tre sociala hållbarhetsaspekter; hälsa, trygghet, och social sammanhållning. Detta innebär att flertalet olika metoder aktivt valdes bort. Den detaljplan som användes valdes för att analysera hur väl detaljplanens parkfokus speglas i översiktsplanens parkfokus. För att öka förståelsen för i vilken utsträckning som Göteborgs Stad planerar att arbeta med de viktiga sociala aspekter i sina parker i förhållande till översiktsplanen genomfördes en genomgång en nyligen antagen detaljplan i Majorna vars huvudsakliga fokus är på Söderlingska parken. Syftet med genomgången av planerna var att öka förståelsen och inblicken i hur de viktiga sociala aspekterna i översiktsplanen, uppföljningen av översiktsplanen och detaljplanen samspelar, eftersom dessa är viktiga dokument för parkanvändningen och den sociala hållbarheten i Göteborg och för invånarna i området. I genomgången i planerna diskuterades en kritisk granskning av planerna för att jämföra planerna mot varandra och för att öka förståelsen för de valda sociala aspekterna, både som det ser ut idag och de mål som Göteborgs Stad har för den framtida parketableringen och parkutvecklingen. Genomgången av planerna, och den tidigare forskningen resulterade i en rad förbättringspunkter för att ytterligare förbättra den fysiska miljön och gestaltningen i parken utifrån analysen av sambandet mellan detaljplanen och översiktsplanen, vilket resulterar i att de tre sociala hållbarhetsaspekterna uppfylls i en högre utsträckning.

Anledningen till att en kvantitativ metod inte valdes var för att det inte i Göteborg finns tillräckligt många detaljplaner som fokuserar på parker som är antagna under den tiden översiktsplanen har varit aktuell och antagen. Detta är något som gör att användandet av kvantitativ metod försvårades. En kvantitativ innehållsanalys hade kunnat användas för att ta fram en bredare empiri, men eftersom det enbart finns en detaljplan som är antagen nyligen inom ämnet så finns det inte tillräckligt med material som därmed kan analyseras och uttryckas genom statistik på det sätt som Esaiasson et al. (2017) bedömer är en förutsättning för kvantitativa metoder såsom kvantitativa innehållsanalyser. Det samma gäller för enkäter där målet är att ta reda på hur en urvalsgrupp svarar på en fråga eller en rad med frågor, något som kräver en storlek på urvalet (ibid.). En kvalitativ textanalys samt en platsanalys bedömdes därmed att vara möjliga att genomföra och vara tillräckliga för att uppfylla syftet med uppsatsen. Textanalysen användes för att analysera sambandet mellan detaljplan och översiktsplan i aspekterna hälsa, trygghet och social sammanhållning. Genom att söka efter ett antal nyckelord så kunde analysen genomföras. Platsanalysen gjordes under två tillfällen för att öka förståelsen för platsen, och vilken påverkan olika beslut i detaljplanen skulle kunna ha på den fysiska miljön. Platsanalysen ökade även vår förståelse för parkens olika

attribut och bidrog, tillsammans med textanalysen, till mer utvecklade förslag för hur relationen mellan detaljplan och översiktsplan kan förbättras där fokuset är på parkmiljöer.

4. Fallstudieområde

Majorna är en stadsdel belägen cirka tre kilometer väster från Göteborgs stadskärna, och i stadsdelen bor ungefär 29,000 människor, och präglas av en stor andel unga vuxna. Närheten till centrum bidrar till att majornabor i betydande grad väljer bort bil och moped, och istället tar sig fram till fots, cykel, eller kollektivt (Göteborgs Stad, 2021a). Tillhörigheten människor emellan har alltid präglat Majorna, och har sitt ursprung i att personer arbetade i stadsdelen, och hade således nära till både arbetskamrater likaväl som familj och vänner. De sociala banden var sålunda något som gav stadsdelen sin unika form. Många benämner stadsdelen som ett unikt inslag i Göteborg, och en "stad i staden", med ett betydande lokalt liv samt starka sociala nätverk. Majornas blandade innehåll, dess olika människor, bebyggelser och verksamheter uppskattas av invånarna. Eftersom det historiska Majorna vuxit fram sammanhängande och kontinuerligt är det en "mogen" stadsdel, där förändringar sker långsamt (Göteborgs Stad, 2019).

Utmärkande för Majorna är dess sociala skillnader, där resursstarka som resursfattiga lever jämsides. Föreningar, kooperativ, och ett aktivt medborgarskap präglar Majorna, men det råder också sociala utmaningar i stadsdelen: drog- och alkoholproblem, samt ensamhet är några av de sociala problem som majornabor kämpar med. Arbetslösheten är därtill hög i Majorna, trots att utbildningsnivån är den högsta i Göteborg. Det nämns därtill att det är viktigt att i Majorna rusta upp, bevara, och utveckla slitna miljöer för att skapa trygghet i området, vilket gäller framför allt vid promenadstråk, torg, och parker (Göteborgs Stad, 2008).

I Majorna, vid Stigbergstorget, ligger den Söderlingska trädgården, se figur 1, vars betydande värde är dess geografiska läge. Parken ligger intill Gathenhielmska kulturresevatet, där Göteborgs äldsta bevarade trähus finns, vilka upprättades på 1700- och 1800-talet, vilket är ett uppskattade utflyktsmål för såväl historie- som kulturintresserade göteborgare och Majbor (Magnusson, 2007). Närheten till Gathenhielmska kulturresevatet, Stigbergstorget, samt Zenitcaféet och Djurgårdsskolan bidrar till att många söker sig till parkområdet. På Stigbergstorget kommer spårvagnar från Angered i nordöst, Saltholmen i väster, och Marklandsgatan i söder (se figur 1).

5. Resultat

5.1 Kvalitativ textanalys av skillnader och likheter mellan detaljplan och översiktsplan

5.1.1 Hälsa och rekreation

I ändringen av detaljplanen (Göteborgs Stad, 2021) så har planen ett delfokus på hälsa och rekreation, något som även är en av översiktsplanens huvudfokus (Göteborgs Stad, 2021), men i ändringen av detaljplanen beskrivs att genomförandet av planen inte kommer ”att medföra någon betydande miljöpåverkan” något som planförfattaren menar ”inte ger upphov till betydande risker för människors hälsa”. I standardförfarandet så framgår ordet *hälsa* inte en enda gång utöver i ovanstående beskrivning, trots detta finns det i detaljplanen delar som resulterar i en ökad hälsa, såsom fokuset på grönska, och goda möjligheter för rekreation för allmänheten. I jämförelse så förekommer ordet *hälsa* 34 gånger i översiktsplanen, vilket kan vara en riktlinje på planernas olika fokusområden.

I plandokumentet framgår det att detaljplanen överensstämmer med den gällande översiktsplanen (Göteborgs Stad, 2021). Detaljplanen har dock vissa skillnader i samtliga sociala aspekter som denna studie fokuserar på. Vad gäller skillnader och likheter mellan översiktsplan och detaljplan inom hälsa och rekreation så finns det en rad skillnader. En viktig aspekt inom hälsa och rekreation i parker är inslaget av grönt, och på punkten visar detaljplanen och dess tillhörande handlingar på ett fokus. Samtidigt bidrar det till att detaljplanen stämmer bra överens med de mål och strategier som beskrivs i uppföljningen av översiktsplanen (Göteborgs Stad, 2018). Därtill finns det i plangenomförandet en förhoppning av att gallra bland den befintliga växtligheten, samtidigt som parkens delar skall förändras för att återskapa de kulturhistoriska värdena på platsen. I uppföljningen av översiktsplanen är de kulturhistoriska värdena viktiga för hela stadsbilden, och värnas om i exploateringar. Något som visar på att detaljplanen stämmer överens bra med uppföljningen av översiktsplanen i den här aspekten. I plandokumentet nämns en rad viktiga funktioner och objekt i området, varav aspekter av vikt för hälsa och rekreation återkommer även om detta inte är funktionernas eller objektens huvudsakliga syfte. En av dessa är att parken är värdefull för att skapa en god vardagsmiljö där hälsa och rekreation är i fokus, detaljplanen fokuserar mycket på att upprustningen skall resultera i att stimulera hälsa och rekreation, samtidigt som barnens fokus skall tas hänsyn till. Barnets perspektiv är de perspektiv som detaljplanen fokuserar extra på, vilket manifesteras i den stora lekplats som finns inom planområdet (Göteborgs Stad, 2021; Göteborgs Stad, 2018; Göteborgs Stad, 2009). I översiktsplanen så fokuseras det på att detaljplaner skall ha nya gångvägar och motions slingor för att bidra till rekreation och hälsa som skall resultera i en ökad livskvalitet. Även av uppföljningen av översiktsplanen så skall parker både värnas om och utvecklas åt det håll att de bidrar till en mer hållbar stadsmiljö samtidigt som rekreativ möjligheter är viktigt för medborgarna enligt uppföljningen. Något som uppföljningen av översiktsplanen visar ett tydligare fokus på än vad den rådande översiktsplanen gör (Göteborgs Stad, 2009; Göteborgs Stad, 2018).

Detta är ytterligare en del av de likheter som finns mellan planerna. En stor skillnad är dock att översiktsplanen beskriver att borttagen grönska skall kompenseras, något som inte detaljplanen beskriver. Ersättning av grönska lyfts inte i den utsträckning som gör att det framgår som viktigt i detaljplanen. Parkerna skall enligt översiktsplanen förbättra klimatet, bjuda till goda rekreativmiljöer och tysta områden. I detaljplanen framgår det inte att parken har ett delfokus på klimatförbättrande åtgärder och tysta områden som skall resultera i rekreativmiljöer för parkbesökarna (ibid.).

5.1.2 Trygghetsskapande perspektiv vid granskning

I detaljplanen för Söderlingska trädgården så nämns det att delar av området är otryggt och att området uppfattas som eftersatt något som bidrar till att parken upplevs otrygg. I planbeskrivningen till detaljplanen anges detta vara en av anledningarna till att detaljplanen görs då dåvarande planbestämmelser gjort det komplicerat att förvalta och underhålla parken på ett bra sätt. Åtgärder gällande detta skulle bidra till att öka tryggheten och tillgängligheten i parken. Även den självsådda växtligheten och annan önskad växtlighet bidrar till en mer vildvuxen parkmiljö vilket bidrar till en mer otrygg park enligt planbeskrivningen (Göteborgs Stad, 2021). I både den gällande översiktsplanen och i uppföljningen av översiktsplanen så är trygghetsfrågor en högt prioriterad faktor i parkmiljöerna i Göteborg eftersom det enligt översiktsplanen bidrar till goda rekreativmöjligheter och därmed bidrar till ökad hälsa bland invånarna i närhet till parkerna (Göteborgs Stad, 2009, s.37; s. 49; s.58; s.60; s.63; s. 84; Göteborgs Stad, 2018, s. 10-11). Översiktsplanen beskriver trygghet på samma sätt som detaljplanen för Söderlingska trädgården gör, i och med att bägge planer är eniga om att trygghet och hälsa i relation till varandra är viktiga faktorer i den fysiska planeringen av parker. I översiktsplanen beskrivs att en trygg plats bidrar till en förbättrad både fysisk och mental hälsa (ibid., s.37), något som beskrivs på liknande sätt i detaljplanen (Göteborgs Stad, 2009). I uppföljningen av översiktsplanen beskrivs dessutom trygghet som en del att länka samman bebyggelse, något som en park i viss del kan bidra med. En bra utvecklad park kan vara ett sätt att länka samman bebyggelse, samtidigt som parker, så som Söderlingska Trädgården, kan leda till bättre stråk som enligt uppföljningen av översiktsplanen är ett sätt att bidra till en ökad trygghet, och därmed en av de delar som anses viktiga för detaljplaner så som den som undersöks i denna studie. Detta visar på att detaljplanen och uppföljningen av översiktsplanen överensstämmer i denna sociala hållbarhetsaspekt (Göteborgs Stad, 2018).

Söderlingska parken finns det flertalet olika faktorer som bidrar till en minskad trygghet och som hade varit i behov av förbättring för att höja tryggheten i området. I detaljplanens planbeskrivning så beskrivs det att en del av parkens mer ovårdade del skall vara kvar till en viss del eftersom en del av invånarna gillar den delen och målet är att ha fler parkbesökare, inte att utesluta grupper. Därmed skall parken upprustas men med en varsam hand. Det framgår dock inte i någon av detaljplanens anslutande dokument vad som skall upprustas (Göteborgs Stad, 2021).

5.1.3 Social sammanhållning

Göteborgs översiktsplan benämner stadens styrka och en av dess grundidéer i närheten mellan människor och möjligheter till sociala möten. Där sociala möten kan ske och människor bli sedda, kan toleransen för olika sociala grupperingar öka. Göteborg som social mötesplats i ett större sammanhang, blir således en viktig del i stadens översiktsplanering (Göteborgs Stad, 2009, del 1, s56-57). Det offentliga stadsrummet är viktiga arenor för att skapa sociala nätverk och bidra till en social sammanhållning (ibid, s85). Möjligheten att för olika grupper i samhället att mötas ska främjas, och göras tillgängliga att nå för alla i staden (ibid, s87). Ett av stadens många mål är också att stadens offentliga rum ska vara tillgängligt av alla sociala grupper (ibid, s86). Uppföljningen av översiktsplanen har ett litet fokus på social sammanhållning men betonar att sammanhängande gångstråk, gärna i kombination med goda markbeläggningar är av stor vikt för att bidra till en ökad tillgänglighet och bör därför eftersträvas i samtliga planeringssituationer. Detta innebär att enligt uppföljningen bör även detaljplanen gällande Söderlingska trädgården sträva efter en ökad tillgänglighet, något som skulle kunna resultera i en ökad social sammanhållning. Stadsdelsförvaltningen Majorna-Linné anser att Söderlingska trädgården har stor potential att bli en viktig sådan arena för att bidra till en sammanhållen stad. De goda kommunikationerna till Stigbergstorget förstärker platsens möjlighet till att vara en socialt integrerande kraft i staden (Göteborgs Stad, 2021, s. 21). En upprustad park har potential till att bli en generationsöverbyggande social arena, men det krävs en finkänslighet om huruvida platsen bör rustas upp i kontext till vad som ska rustas upp och för vem. En del människor kan tänkas känna obehag och otrygghet i de mer ovårdade delarna av parken, medan andra kan gilla den friare och nedgångna känslan sådant kan skapa (ibid, s. 22).

5.2 Platsanalys

När det kommer till Söderlingska Trädgården, är läget en av parkens stora fördelar, vilket är viktigt för att bidra till en mer social hållbarhet därmed en ökad social sammanhållning. Stigbergstorget med dess spårvagnstrafik ligger precis öster om parken, och tillgängligheten från Stigbergstorget till parken bör förbättras. Två entréer når besökare från Stigbergstorget, en som går genom närliggande Jedeurska trädgården, och en från Allmänna vägen. Bägge dessa ingångar har sina problem. Genom Jedeurska trädgården når du Söderlingska trädgården genom två håll, en asfaltsväg med bristande som leder till en brant trappa med ett räcke, samt en brant backe (se figur 1), även den med bristande underhåll av asfalten, som leder till Allmänna vägen och vår andra entré visar på att fokuset på skötsel spelar stor vikt för den sociala sammanhållningen.

Söderlingska Trädgården präglas till stor del av sin barnlekplats, och är anledningen till att parken attraherar majoriteten småbarn och dess vårdnadshavare. Lekplatsen inhyser såväl klätterställning, sandlåda, gungor, samt en rutschkana och en labyrint gjord av träd. Genom parken finns det två grusvägar, som båda är belägna i norr/söder-riktning, där du passerar lekplatsen, och anländer till Zenitcaféets uteservering, och Allmänna vägens kullerstengata.

Parken består annars av stora gräsmattepartier, som med hjälp av några träd i viss mån ger skugga. Då parken förutom sin lekplats består av öppna gräsytor, är det främst där människor har förutsättningar för spontana sociala möten. Det finns även några bänkar att vila på, de flesta i solläge. Söderlingska Trädgården är ett exempel på en park som är lockande på grund av sitt läge, där många människor passerar, där besökare kan sola, äta, eller låta sina barn leka på lekplatsen. Parken har stora mängder växtlighet av olika sorter och storlekar, och ger ett mycket grönt intryck.

Allmänna vägen präglas runtomkring Stigbergstorget av kullersten, och den andra entréen når ut på kullerstengatan. Innanför entrén går kullerstenarna över till större och rundare stenar, vilket en rullstol eller rullator hade haft svårt att passera utan problem. Väl inne i Söderlingska parken består vägarna av grus (se figur 3), och upphöjda kullerstenar omgiver grusvägarna, vilket gör det svårt att med däck ta sig över stigarna till gräsmattorna och dess bänkar. God tillgänglighet beskrivs som i Göteborgs översiktsplan beskrivs som en bidragande faktor till social sammanhållning. Mer tillgängliga vägar inne i parken, i form av ett t.ex asfalterat vägunderlag, hade gjort det lättare att ta sig genom parken, för alla invånare. Mer ledstänger vid backar och trappor (se figur 2), samt kontrastmarkering i form av reflexer på trappor, hade därtill gjort det lättare att ta sig fram i parken, att ta sig fram är en viktig del för att ha möjligheter till sociala möten. Framkomligheten är ojämn, en rad med platser har en sämre framkomlighet, medans mer energi har lagts på att öka framkomligheten på andra platser, såsom i anslutning till lekplatsen.

Figur 2. Dåligt underhåll, kullerstensunderlag, och mörkt. Notera gärna det höga räcket. (Fotograf: Nils Thörn)

Figur 3. Samma backe som i figur 1 men denna gång under ljusa förhållanden. Notera den branta backen, höga ledstänger och det bristande underhållet (Fotograf: Nils Thörn).

Figur 4. Mörkt och sandbelagd gång. Notera gärna de stora träden, som bidrar till en mer ombonad känsla, och belysningen som inte fungerar (Fotograf: Nils Thörn).

6. Diskussion och analys

6.1 Detaljplanens och översiktsplanens fokusområden

Utifrån den genomförda kvalitativa textanalysen och platsanalysen, har det uppkommit att översiktsplanen och detaljplanen överensstämmer i de flesta av de sociala hållbarhetsaspekterna; hälsa, trygghet och social sammanhållning, som vi har undersökt. Men i vissa aspekter så har fokuset varit på olika aspekter. Detaljplanen har fokuserat på trygghet och social sammanhållning, gärna i form av förbättrat underhåll och ökad belysning. Detaljplanens främsta syften är att göra underhåll på parkens infrastruktur samt förändra växtligheten. Platsanalysen visade på att dessa är aspekter som skulle leda till att både översiktsplanens, och uppföljningen av översiktsplanens, mål och syften uppfylls bättre. Olikteterna i detta kan dock bero på att översiktsplanens mål och visioner (Holmlund & Johansson, 2006) har varit svåra att implementera i plandokumentet. För att en detaljplan skall anses överensstämma med översiktsplanen skall dock detaljplanen vara fullständigt implementera (ibid.) något som kan bidra till problematik, och därmed en långsammare planprocess. Anledningen till detta är att kommuner enligt Sandberg (2017) inte strävar efter att översiktsplanerna skall vara tydligare i sin utformning då detta kan leda till problematik för efterföljande planering. Trots att det i detaljplaner som denna, där detaljplanen har mycket goda möjligheter att implementera de sociala hållbarhetsaspekterna i detaljplanen, skulle resultera i en snabbare planprocess.

I denna studie så har den antagna översiktsplanen samt uppföljningen av översiktsplanen från 2018 analyserats, något som kan ha en effekt på resultatet. Under studiens gång arbetade Göteborgs Stad fram en ny översiktsplan, som vi inte har analyserat eftersom denna inte var antagen under studietiden. Om detaljplanen då har valt att fokusera på att överensstämma med den antagna översiktsplanen samtidigt som en del av fokuset har varit vid att hålla detaljplanen aktuell även vid det framtida antagandet av översiktsplanen, kan detta ha en effekt på analysen. Eftersom den nya översiktsplanen inte är antagen kan det finnas aspekter i den som förändras och därmed har inte analysen innefattade denna del. Det bör därför nämnas att detaljplaner, skrivna relativt långt efter en översiktsplan har en annan förutsättning politiskt som ekonomiskt, och översiktsplanen kan därför te sig som irrelevant för detaljplaneprocessen. Vid analysen av uppföljningen av översiktsplanen från 2018 visade dock resultatet på liknande aspekter som i den befintliga översiktsplanen, något som kan tyda på att även den framtida översiktsplanen har sådana intentioner.

I studien framkommer det att detaljplanen för Söderlingska Trädgården, uppföljningen av översiktsplanen och Göteborgs översiktsplan till mycket stor del överensstämmer. Även om fokuset inte har varit på hälsofrämjande åtgärder i detaljplanen så finns inslag av dessa både i

plandokumentet och i den fysiska gestaltningen. Ett ökat fokus på hälsa hade dock kunnat resultera i samtliga undersökta sociala hållbarhetsaspekter hade uppfyllts. Parker med hälsofrämjande faciliteter som lekplatser, anordningar för sport och andra rekreativmöjligheter, och nattbelysning är särskilt attraktivt för legitima parkanvändare och bör därmed bidra mest till en ökning av den totala säkerheten, vilket i sin tur hade ökat mängden parkbesökare (Groff & McCord, 2011). Men eftersom det i detaljplanen inte framgår detaljer om gestaltning så kan det vara så att detaljplanen, uppföljningen och översiktsplanen överensstämmer även på denna aspekt.

6.2 Sociala aspekter

Hälsofrämjande parker och miljöer har blivit allt viktigare att skapa och engagemanget likaväl som förståelsen för vikten för sociala aspekter är tydlig hos kommun, politiker, samhällsplanerare och andra som är verksamma inom den kommunala stadsplaneringen (Åshage, 2020). Det är väldigt viktigt eftersom den växande mentala ohälsan är en stor utmaning för den fysiska utformningen (Boverket, 2019). Att spendera tid i gröna parker är viktigt för att öka den mentala hälsan eftersom gröna miljöer bland annat minskar risken för hjärt- och kärlsjukdomar (ibid.) vilket enligt WHO (2017) är den största riskfaktorn för tidig död. Då detta främst är gällande för socioekonomiskt svaga, innebär det att hälsofrämjande parker i socioekonomiskt svaga områden bidrar till att främja en bra och jämlik hälsa.

Enligt Boverket (2020a) måste parker skapa goda värden för den urbana miljöns sociala aspekter samtidigt som de kulturhistoriska, ekologiska och arkitektoniska värden bevaras i samspel med åtgärder som bidrar till en tryggare miljö. För att skapa en sådan miljö är belysning av stor vikt, men hur stor betydelse belysning har beror på omgivningen, men de parker som har belysning används i högre utsträckning (ibid.). En trygg park är i många avseenden samma sak som en hälsofrämjande park, en park som saknar trygghetsåtgärder kommer i lägre utsträckning att användas och är därmed inte speciellt hälsofrämjande. Göteborgs stad har som mål att vara en trygg stad, där alla olika befolkningsgrupper kan känna samhörighet i stadens offentliga rum. Rummen ska planeras för att vara öppna och trygga, för alla sociala grupper, under alla tider på dygnet (Göteborgs Stad, 2009, s. 86). I parkmiljöer är det inte heller nödvändigt att besitta ekonomiska resurser för att bruka området, vilket kan hjälpa lägre socioekonomiska klasser att delta i fritids- och nöjesaktiviteter utan att betraktas negativt av offentligheten. Av denna anledning ser Ward Thompson, et al (2002) parker som geografiska rum där demokrati utspelar sig.

En god trygghet är en förutsättning för att en park och dess omgivande områden skall användas. Att kunna vistas i en park utan att bli utsatt för brott är en demokratisk rättighet och det finns flera olika faktorer som påverkar nivån av trygghet i parken (Boverket, 2020b). Trygghet har dock flertalet dimensioner, från social tillit, att ha sin försörjning, till att uppleva sig trygg ute i stadsrummen. Översiktsplanen tar upp övergripande frågor som berör tryggheten i Göteborg, som t.ex tillgång på bostäder, arbete och kollektivtrafik, att rätta till felande vägförbindelser och platser för offentliga möten (Göteborgs Stad, 2009, s. 38). Även uppföljningen av översiktsplanen fokuserar på parkers vikt för att öka den sociala

sammanhållningen, samtidigt som tillgängligheten ökas. De flesta åtgärder samhällsplanerare kan göra för att stärka tryggheten i de offentliga rummen kan genomföras först i detaljplaneringen. Trygghet i detaljplaneringen över Söderlingska trädgården tar stor plats, och nollalternativet berör i stort sett bara platsens upplevda otrygghet. Park- och naturförvaltningen har fått in synpunkter från parkbesökare som menar på att parken i dagsläget upplevs som otryggt och att underhållet av parken är eftersatt, vilket resulterar i att parken besöks mindre av och således blir mindre tillgänglig för allmänheten (Göteborgs Stad, 2021, s. 21). Samtidigt nämner samma detaljplan att det kan finnas människor som uppskattar det nedgångna, och att den upplevda otryggheten med ett eftersatt underhåll är subjektivt, och att planering av området kräver takt och hänsyn till olika sociala grupperings behov (ibid, s15). En tvetydighet hur aspekter som trygghet behandlas i detaljplanen kan alltså tydas, vilket skiljer sig från översiktsplanens fokus på trygghet. Samtidigt bör detaljplanen överväga och ställa alternativ mot varandra. Ett buskigt och lite mer igenväxt område kan leda till spontan barnlek, t.ex, eller ett mer privat umgänge för en grupp människor. Dock är det viktigt, som Ceccato (2013) belyser, att betona att en människas upplevda säkerhet till en viss tid och rumslig plats inte behöver överensstämma med brottsligheten i det geografiska rummet, utan kan ha uppstått från t.ex subjektiva upplevelser över en lång tid. Själva uppfattningen om säkerhet kan således vara mer betydelsefull när det gäller att påverka mänskligt beteende än faktisk brottsstatistik. Om individer subjektivt uppfattar en park som osäker kanske de inte använder den alls (Ceccato, 2013). Även hälsomässigt skapar en upplevt trygg miljö ett rum där människor automatiskt kan slappna av och återställa sig från stress (Ulrich, 1983).

Platsanalysen visade att tillgängligheten till och från Söderlingska Trädgården är i stort behov av förändring, vilket var förvånande då detaljplanen inte nämner gångvägarna och tillgängligheten som något som bör förbättras. Ett ökat fokus på skötsel och underhåll av parken och dess samtliga ytor hade därtill troligen resulterat i en ökad social sammanhållning och högre värden av tillgänglighet, eftersom fler personer har möjlighet att befinna sig i parken och därmed ta del av de fördelar en grön miljö innebär. Att offentliga miljöer inte utesluter folkgrupper genom att inte bidra med en god tillgänglighet är ett tecken som kan resultera i en bristande social sammanhållning anger Westin (2006) i sin studie. En underhållen park bidrar även till en ökad trygghet och hälsofrämjande effekter enligt Boverket (2020) och Bäckström & Falk (2008). Litteraturbidragen menar på att en väl underhållen park resulterar i att fler människor vill vara i den då de känner sig trygga i den, något som resulterar i att de under längre tidsperioder tar del av de hälsofördelar som en vistelse i en grön miljö innebär. Kristensen (1995) nämner därtill att otrivsamma utomhusmiljöer kan vara en avskräckande faktor för sociala relationer, och orsaka ytterligare isolering för individer som vill nyttja parken.

För att skapa en hälsofrämjande, grön och trygg park är det viktigt att analysera den vid olika tidpunkter och åtgärder för att skapa en bra miljö för alla. Det behöver finnas en tydlig balans mellan trygghet och grönska som är anpassad efter målgruppen, då fler människor ofta innebär mer trygghet. I en hälsofrämjande park är även vikten av aktivitet viktig eftersom den då bidrar till att fler besöker parken (ibid). Hilborn (2009) definierar en säker park som en

dynamisk plats där parkens utformning, underhåll, och övervakning arbetar tillsammans så att allmänheten uppfattar parken som säker, att allmänheten vill besöka parken regelbundet, och spendera sin fritid i parken engagerad i nyttiga aktiviteter. Fokuset på hälsa och utformning har framkommit som olika i översiktsplanen jämfört med detaljplanen den kvalitativa textanalysen. Fokuset på hälsa har varit mycket stort i översiktsplanen, medan det i detaljplanen inte haft samma utsträckning. Platsanalysen och den sammanslagna analysen visar dock på en grön park med flera inslag av hälsofrämjande åtgärder, något som skulle kunna innebära att detaljplanen har varit otydlig i dessa formuleringar i planbeskrivningen, men det kan också vara ett tecken på en annan inriktning i den framtida fysiska planeringen i Göteborg. Ett större fokus på en mer hälsofrämjande park hade resulterat i ytterligare värden för parkbesökarna, samtidigt som en mer attraktiv park resulterar i en ökad social sammanhållning och trygghet.

6.3 Hållbarhetsbegreppet

Många av fördelarna av parker och grönområden kan gagna ekonomiska, sociala såväl som ekologiska ändamål för en hållbar utveckling. Men om parkers multifunktionalitet blott skulle förstås i en kvantitativ innebörd av att "ju fler funktioner desto bättre", kan potentiella konflikter mellan olika ekosystem försummas. Om ekosystemens kapacitet att förse diverse gynnsamma tjänster och bedöms vara oberoende från sociala, ekonomiska, eller ekologiska frågor, kan denna multifunktionalitet stå i konflikt med hållbarhetsbegreppet. Parkens multifunktionella betydelse måste därför förstås som ett normativt begrepp och ses av planerare som ett sätt att inkorporera det samspel ekosystemen har för hållbarhetsbegreppet. I fallet med att undersöka de monetära fördelarna för en stad att använda sig av parker eller gröna inslag i staden istället för, eller i samband med andra lösningar, är det relativt enkelt för planerare att beräkna kostnadsbesparingar. Men andra värden, som sociala skeenden i staden på grund av grönutveckling, är svårt att uppskatta kortsiktigt (Europeiska Kommissionen, 2012, s. 31).

6.4 Bidrag till det kulturgeografiska fältet

Utifrån vårt resultat och därmed bidrag till det kulturgeografiska fältet kan vi konstatera att en närmare analys av parker bör göras för att skapa ett tydligare samband mellan översiktsplanen och eventuella ändringar i både detaljplanearbetet och översiktsplaneringen. Genom en närmare analys, både av översiktsplanens syfte och mål, men även genom en platsanalys kan en bättre sammanhållning av staden skapas där en socialt hållbar park är central för att öka den mentala, och fysiska, hälsan hos invånarna. En bättre analys gör även att brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder kan planeras in tidigt, och att tillgänglighetsaspekter kan prioriteras tidigt i den fysiska planeringen. Att planera för en social hållbarhet tidigt i planeringen, visades av resultaten och teorin vara det absolut mest gynnsamma för en socialt hållbar hälsofrämjande park.

7. Slutsats

De tre sociala hållbarhetsaspekterna; hälsa, trygghet, och social sammanhållning träder fram på ett olika sätt i platsanalysen. Hälsaspekten är till viss del tydlig i det avseendet att parken är grön och främjar rörelse och utomhusvistelse i den mån att det finns goda möjligheter till lek och sociala aktiviteter. I parken finns det dock inget utomhusgym eller andra möjligheter för en mer organiserad träningsform, detta är dock inte något som nämns som behövligt utifrån de studier som undersöktes i den teoretiska bakgrunden angående ämnet. Därmed anses parken som hälsofrämjande. Parken framstod vid observationerna som en otrygg plats på de platser där växtligheten framstod som tät och där parken var ovårdad, men även där belysningen var svag. Här hade en bättre markbeläggning och en bättre sköt växtlighet, bidragit till en mer trygg känsla. En annan markbeläggning hade även resulterat i en ökad tillgänglighet av parken även för de som är i behov av att använda mobilitetshjälpmedel för att transportera sig, något som hade ökat den sociala sammanhållningen. I övrigt framstår den sociala sammanhållningen som mycket god på de platser som var anpassade för barn och vårdnadshavare, medans det fanns sämre möjligheter för parken att bidra till en social sammanhållning på andra platser, på grund av en bristande skötsel av markbeläggningen och lite sittplatser.

Detaljplanen, uppföljningen av översiktsplanen och översiktsplanen överensstämmer olika mycket gällande hållbarhetsaspekterna, men i överlag förhåller sig detaljplanen till översiktsplanen och uppföljningen. Både översiktsplanen och uppföljningen av översiktsplanen har ett större fokus på hälsa än vad som framgår i detaljplanen, men i aspekterna trygghet och social sammanhållning så framstår det som att fokuset på de sociala hållbarhetsaspekterna är detsamma, även om tillgänglighetsfaktorn för en social sammanhållning inte nämns.

7.2 Fortsatt forskning

I en fortsatt forskning kring ämnet om hur parker kan främja en positiv social utveckling i stadsmiljöer, bör en helhet gällande hållbar utveckling tas i beaktning. Parker och urbana grönområden kan påverka människor avsevärt beroende på planeringen utav dessa. Utmaningen för att antingen förnya en redan existerande park, eller utforma en ny, blir just att beakta alla de olika aspekterna en park kan bidra med. Mycket av den forskning och verktyg som finns idag behandlar parkers bidrag till den sociala utvecklingen utifrån enstaka aspekter. Analysen som skapats genom denna studie producerades för att kunna förena fler sociala aspekter i arbetet kring parker, vilket hade varit fördelaktigt i en fortsatt forskning kring ämnet. Det hade därtill varit intressant att undersöka olika detaljplaner, för att kunna utröna om det finns områden som är mer, eller mindre, benägna att följa en översiktsplan.

8. Källförteckning

- Adolfsson, J., 2015. *Strukturplan- Ett verktyg för att planera den framtida fysiska strukturen?*, Falun: Högskolan i Dalarna.
- Annerstedt, M. o.a., 2012. Green qualities in the neighbourhood and mental health- results from a longitudinal cohort study in Southern Sweden. *BMC Public Health*, 12(337), pp. 337-347.
- Bogacka, E., 2020. *Safety of urban park users. Crime and Fear in Public Places* (pp.108-124). Chapter: 5. Routledge.
- Boverket, 2008. *Boverkets plan- och byggenkät- Länsstyrelsernas redovisning av läget för 2007*. Karlskrona: Boverket.
- Brundtland, G. 1989. *Vår gemensamma framtid*. Stockholm: Prisma (översättning: Bertil Hägerhäll)
- Bryman, A., 2018. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 ed. Solna: Liber.
- Burgess, J., Harrison, C.M. and Limb, M. 1988. *People, parks and the urban green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city*, *Urban Studies* 25, pp 455- 473
- Byoung-Suk, K., William, S. & Wiley, A., 1998. Green common spaces and the social integration of inner-city older adults. *Environment and Behavior*, 30(6), pp. 832-858.
- Bäckström, J., & Falk, M. 2008. *Vad gör en park bra?* Kandidatuppsats. Sveriges lantbruksuniversitet.
- Ceccato, V. 2013. *Integrating geographical information into urban safety research and planning*. *Urban Design and Planning*. Volume 166, Issue DP1.
- Chuang, Y-C., Chuang, K-Y., & Yang, T-H. 2013. *Social cohesion matters in health*. *Int J Equity Health*. 2013; 12: 87
- Chiesura, A. 2004. *The role of urban parks for the sustainable city*. *Landscape and Urban Planning*, 68, 129–138.
- Crap, F., 1976. Urban lifestyle and life-cycle factors. In: T. Byerts, ed. *Community planning for an aging society*. Stroudsburg, PA: Hutchinson & Ross, pp. 19-40.
- Detweiler, M. o.a., 2012. What is the evidence to support the use of therapeutic gardens for the elderly?. *Psychiatry Investigation*, 9(4), pp. 100-110.
- Eriksson, E. & Karlsson, S., 2012. *Fickparker: Gröna möjligheter i den täta staden*, Kandidatuppsats. Karlskrona: Blekinge Tekniska Högskola.

- Fainstein, S.S. 2005. *Cities and diversity*. Urban Affairs Review, 41, pp. 3-19
- Frejs, A. & Thornberg, R. (2017). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.
- Gehl, J. 1987. *Life between buildings*. Using public space, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Groff, E., & McCord, E.S. 2011. *The role of neighborhood parks as crime generators*. Security Journal 1–24. Macmillan Publishers Ltd.
- Gustavsson, A. o.a., 2011. Cost of disorders of the brain in Europe 2010. *Eur Neuropsychopharmacol*, 21(2), pp. 718-779.
- Göteborgsregionens kommunalförbund, 2018. *Detaljplanprocessen: En kartläggning av detaljplanprocessen i Göteborgsregionens medlemskommuner och goda (?) exempel inom samverkan, medborgardeltagande och effektivitet*. Göteborg: Göteborgsregionens kommunalförbund.
- Göteborgs Stad, 2021. *Ändring av del av detaljplan för servicelägenheter och ålderdomshem vid Bangatan (Gathenhielmska trädgården och Söderlingska parken) inom stadsdelen Majorna i Göteborg: Standardförfarande*. Göteborg: Göteborgs Stad.
- Göteborgs Stad, 2021a. *Göteborgsbladet 2021- Områdesfakta*. Göteborg: Stadsledningskontoret.
- Göteborgs Stad, 2019. *Lokalt utvecklingsprogram 2020–2024 för Majorna-Linné*. Göteborg: Stadsdelsförvaltningen Majorna-Linné.
- Göteborgs Stad, 2018. *Översiktsplan för Göteborg: Uppföljning 2018*. Göteborg: Göteborgs Stad.
- Göteborgs Stad, 2009. *Översiktsplan*. Göteborg: Göteborgs Stad
- Harvey, D (2011). *Ojämnlighetens nya geografi*. 1 upl. Stockholm. Atlas
- Hilborn, J. 2009. *Dealing with Crime and Disorder in Urban Parks*. Problem-Oriented Guides for Police Response Guides Series. No. 9. U.S. Department of Justice.
- Ho, C., Sasidharan, V., Elmendorf, W., Willits, F.K., Graefe, A. and Godbey, G. (2005) *Gender and ethnic variations in urban park preferences, visitation, and perceived benefits*, Journal of Leisure Research 37(3), pp 281-306
- Holmlund, J. & Johansson, M. 2006. *Planeringens sociala effekter: En studie av hur den fysiska miljön återspeglar de politiska visionerna i stadsplaneringen*. Örebro: Örebro Universitet

- Iqbal, A. 2015. *Assessment of crime and safety issues in parks*. Licentiatuppsats. KTH. Stockholm.
- Jacobs, J. 1961 *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage Books.
- Jennings, V., & Bamkole, O. 2019. *The Relationship between Social Cohesion and Urban Green Space: An Avenue for Health Promotion*. Int J Environ Res Public Health. 2019 Feb; 16(3): 452.
- Johnston, R (2015). *Increasing diversity within increasing diversity: the changing ethnic composition of London's neighbourhoods*
- Kaltenborn, B.P & Bjerke, T. 2002. *Associations between landscape preferences and place attachment: a study in Røros, southern Norway*. Landscape Research. 27(4): 381–396.
- Kaplan, 1993. The role of nature in the context of the workplace. *Landscape and Urban Planning*, 26(2), pp. 193-201.
- Kaplan, S., 1995. The restorative benefits of nature- Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), pp. 169-182.
- Katsamagka, A. 2013. *Developing Place Attachment to the Natural Surroundings of the School: The Role of Outdoor Education*. Masteruppsats. Linköpings Universitet. Department of Culture and Communication National Centre for Outdoor Education.
- Kimpton A, Wickes R & Corcoran J. 2014. *Greenspace and place attachment: Do greener suburbs lead to greater residential place attachment?* Urban Policy and Research 32(4): 477–497.
- Kristensen, H. 1995. *Social exclusion and spatial stress: the connections* IN Room, G. (ed) Beyond the threshold. The measurement and analysis of social exclusion, The Policy Press, Bristol, pp146-157
- Kudryavtsev, A., Krasny, E. M. & Stedman R. C. 2012. *The impact of Environmental Education on sense of place among urban youth*. Ecosphere, 3 (4), Article 29.
- Kuo, S., & Sullivan, W.C. 2001. *ENVIRONMENT AND CRIME IN THE INNER CITY: Does Vegetation Reduce Crime?* Vol. 33 No. 3, May 2001 343-367. Sage Publications, Inc.
- Kuoppala, J. & Lamminpää, A., 2008. Rehabilitation and work ability: a systematic literature review. *J Rehabil Med*, 1(796-804), p. 40.
- Kvale, S. & Brinkman, S., 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kyle, G., Graefe, A. and Manning, R. (2005). *Testing the Dimensionality of Place Attachment in Recreational Settings*. *Environment and Behavior*, 37, 153-177.

- Lantmäteriet, 2019. *Karta 1:10 000 raster*. Geodata. Gävle: Lantmäteriet.
- Larsson, K., 2014. *Översiktsplan- En "Överdriftsplan"?*. Masteruppsats. Blekinge Tekniska Högskola.
- Lewicka, M. 2008. *Place attachment, Place identity and place memory: Restoring the forgotten city past*. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 209-231.
- Lilja, E., 2002. *Segregationens motsägelsefullhet: Integrerad i en stadsdel- segregerad i staden*, Stockholm: Kulturgeografiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Lotturp, L., Grahn, P. & Stigsdotter, 2013. Workplace greenery and perceived level of stress: Benefits of access to a green outdoor environment at the workplace. *Landscape and Urban Planning*, 110(2), pp. 5-11.
- Madanipour, A. (Ed.). 2013. *Whose public space?:: International case studies in urban design and development*. Routledge.
- Magnusson, M. 2007. *Boulognerskogen - förslag till program för stadslekpark*. Masteruppsats, Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Marshall, M., & Stolle, D. 2004. *Race and the City. Neighborhood Context and the Development of Generalized Trust Political Behavior*, 26 (2004), pp. 125-154
- Martinko, M. J., & Zellars, K. L. (1998). *Toward a theory of workplace violence and aggression: A cognitive appraisal perspective*. In R. W. Griffin, A. O'Leary-Kelly, & J. M. Collins (Eds.), *Monographs in organizational behavior and industrial relations, Vol. 23, Parts A & B. Dysfunctional behavior in organizations: Violent and deviant behavior* (p. 1–42).
- Mathews, K. & Canon, L., 1975. Environmental noise level as a determinant of helping behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), pp. 571-577.
- McCormack, G., Rock, M., Toohey, A., & Hignell, D. (2010). *Characterstics of urban parks associated with park use and physical activity: a review of qualitative research*. *Health & place*, 16, 712-726. doi:10.1016/j.healthplace.2010.03.003
- Merriam, S., 2009. *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. 2:a red. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Merriam, S., 1994. *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Mehta, V., 2014. Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19(1), pp. 53-88.
- Murray, 1996. *Global burden of disease. A comprehensive assessment of mortality and disability from diseases, injuries, and risk factors in 1990 and projected to 2020*, Cambridge: Harvard School of Public Health.

- Morgan, J.D., Snyder, J.A., Evans, S.Z. & Evans, J. 2017. *Mapping perceptions of Safety in Parks*. Florida Geographer, 49.
- Moulay, A., Ujang, N., Maulan, S., & Ismail, S. 2017. *Understanding the process of parks attachment: Interrelation between place attachment, behavioural tendencies, and the use of public place*. City, Culture and Society.
- Naturvårdsverket, 1999. *Samordning och målkonflikter- Sektorintegreringens möjligheter och problem*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Newman, O. (1972). *Defensible space: Crime prevention through urban planning*. New York: Macmillan
- Neuvonen, M., Sievänen, T., Tönnés, S. & Koskela, T., 2006. Access to green areas and the frequency of visits: A case study in Helsinki. *Urban Forestry & Urban Greening*, 6(4), pp. 235-247.
- Nieuwenhuijsen, M. et al., 2014. Positive health effects of the natural outdoor environment in typical populations in different regions in Europe (PHENOTYPE): a study programme protocol. *BMJ Open*, 491(4), pp. 49-60.
- Nyman, K., Palmer, E. & Bergendorff, S., 2002. *Den svenska sjukan- sjukfrånvaron i åtta länder*, Stockholm: Finansdepartementet.
- Nyström, J och Tonell, L, (2012). *Planeringens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Opp, S., 2016. The forgotten pillar: A definition for the measurement of social sustainability in American cities. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 22(3), pp. 286-305.
- Orr, D. W. 2005. *Place and Pedagogy*. I M. K. Stone och Z. Barlow, ed. 2005. *Ecological Literacy: Educating our Children for a Sustainable World*. San Fransisco: Sierra Club Books, 85-95.
- Patel, R. & Davidsson, B., 2019. *Forskningsmetodikens grunder- Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5:e red. Lund: Studentlitteratur.
- Percy-Smith, J. 2004. *Introduction: the contours of social exclusion* IN Percy-Smith, J. (ed) *Policy responses to social exclusion. Towards inclusion?*, Open University Press, Maidenhead, pp1-21.
- Peters, K., Elands, B., & Buijs, A. 2010. *Social interactions in urban parks: Stimulating social cohesion?* Urban Forestry & Urban Greening. Volume 9, Issue 2, 2010, Pages 93-100
- Raymond, M. C., Brown, G. and Weber D. (2010). *The measurement of place attachment: Personal, community and environmental connections*. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 422-434.

Raco, M. (2007). Securing sustainable communities citizenship, safety and sustainability in the new urban planning. *European Urban and Regional Studies*, 14(4), 305-320.

Roberto, K., 1992. Coping strategies of older women with hip fractures: Resources and outcomes. *Journal of Gerontology*, 47(1), pp. 21-26.

Sandberg, L. 2017. *En "förändrad" och "starkare" översiktsplanering?*. Masteruppsats. Karlskrona: Blekinge Tekniska Högskola.

Sahin, S., 2021. *Översiktsplan eller tillväxtplan? - Översiktsplaneringens dilemma*. Kandidatuppsats. Karlskrona: Blekinge Tekniska Högskola.

Semken, S. & Freeman, C. B. 2008. *Sense of Place in the Practice and Assessment of Place-Based Science Teaching*. Arizona State University: School of Earth and Space Exploration and Center for Research on Education in Science, Mathematics, Engineering and Technology.

SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Stockholm: Finansdepartementet

Smith, J.S., & Cartlidge, M.R. 2011. *Place Attachment Among Retirees in Greenburg, Kansas*. *Geographical Review*. Vol. 101, Iss. 4.

Solecki, W.D. & Welch, J. M., 1995. Urban parks: green spaces or green walls?. *Landscape and Urban Planning*, 32(2), pp. 93-106.

SOU 2000:1 (2000). *En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Demokratiutredningens betänkande.

Statens Offentliga Utredningar, 2018. *En utvecklad översiktsplanering: Att underlätta efterföljande planering*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Sturgis, P (2014). Ethnic diversity, segregation and the social cohesion of neighbourhoods in London. *Ethnic and Racial studies*.

Ståhle, A., 2005. *Mer park i tätare stad- Teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*, Stockholm: Lic.-avh.KTH, Kungliga Tekniska Högskolan.

Uchida, C.D., Swatt, M.L., Solomon, S.E., & Varano, S. *Data-Driven Crime Prevention: New Tools for Community Involvement and Crime Control*. U.S Department of Justice.

Ulrich, R., 1983. Aesthetic and affective response to natural environment. *Behavior and the Natural Environment*, 6(2), pp. 85-125.

Van den Broeck, J. 2013. Balancing Strategic and Institutional Planning: The Search for a Pro-Active Planning Instrument. *disP - The Planning Review*, 49:3, ss.43-47.

Vetenskapsrådet, 2017. *God forskningssed*, Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vranken, J., De Decker, P. & Nieuwenhuyze, A., 2003. *Social Inclusion, Urban Governance and Sustainable*, Antwerpen-Apeldoorn: Garant: UGIS Collection 1.

Ward Thompson, C. 2002. *Urban open space in the 21st century*, Landscape and Urban Planning 60, pp 59-72.

Westin, S., 2006. *Planerat, alltför planerat. En perspektivistisk studie i stadsplaneringens paradoxer*, Doktoranduppsats. Uppsala: Uppsala universitet.

Wolf, I., Wolhfart, T., Brown, G. & Lasa, 2015. The use of public participation GIS (PPGIS) for park visitor management: A case study of mountain biking. *Tourism Management*, Volym 51, pp. 112-130.

Wheeler S.M & Beatley, T. 2014. Sustainable urban development reader. Taylor & Francis Group

WHO, 2017. *Urban green space interventions and health: A review of impacts and effectiveness*. Copenhagen: WHO.

Williams R. D. & Vaske J. J. (2003). *The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach*. *Forest Science*, 49 (6), 830-840.

Wittchen, H. o.a., 2011. The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010. *Eur Neuropsychopharmacol*, 21(2), pp. 655-679.

Währborg, P., Petersson, I. & Grahn, P., 2014. Nature-Assisted Rehabilitation for Reactions to Severe Stress and/or Depression in a Rehabilitation Garden: Long-term follow-up including comparisons with a matched population-based reference cohort. *Journal of rehabilitation medicine: official journal of the UEMS European Board of Physical and Rehabilitation Medicine*, 46(3), pp. 271-276.

Åshage, A. 2020. *Hälsofrämjande parkdesign : en fallstudie genom deltagande aktionsforskning vid evidensbaserad planering och utveckling av en offentlig hälsopark i Täby*. Alnarp: SLU, Institutionen för människa och samhälle

Internetkällor

Boverket, 2021. *Översiktsplanens nytta och funktion*. Tillgänglig på: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/nytta/> [Hämtad 2021-08-10].

Boverket, 2020. *Trygg grönstruktur och park*. Tillgänglig på: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och->

[trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/trygg-gronstruktur-och-park/](#) [Hämtad 2021-05-14].

Boverket, 2020a. *Platsanalyser*. Tillgänglig på: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/kunskapsinhamtning/platsanalyser/> [Hämtad 2021-07-20].

Boverket, 2020b. *Brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder*. Tillgänglig på: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/> [Hämtad 2021-07-21].

Boverket, 2019. *Grönska främjar hälsa och välbefinnande*. Tillgänglig på: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/valbefinnande/> [Hämtad 2021-05-14].

BRÅ, u.å. *Situationell prevention*. Tillgänglig på: <https://www.bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/situationell-prevention.html> [Hämtad 2021-05-23]

Europeiska arbetsmiljöbyrån, 2011. *Work-related stress*. Tillgänglig på: <http://osha.europa.eu/en/press/press-releases/79-of-european-managers-are-concerned-by-work-related-stress-but-less-than-a-third-of-companies-have-set-procedures-to-deal-with-it-1> [Hämtad 2021-04-08].

Europeiska Kommissionen. 2013. *Grön infrastruktur (GI) – Att stärka Europas naturkapital*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d41348f2-01d5-4abe-b817-4c73e6f1b2df.0018.03/DOC_1&format=PDF [Hämtad 2021-03-31]

Europeiska Kommissionen. 2012. *The Multifunctionality of Green Infrastructure*. Science for Environment Policy. Tillgänglig: https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/Green_Infrastructure.pdf [Hämtad 2021-05-23]

FN. 2012. *Safety: For a better urban future*. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/03/un_systemwide_guidelines_on_safer_cities_and_human_settlements.pdf [Hämtad 2021-05-23]

Folkhälsomyndigheten. 2021. *Vad är psykisk hälsa?*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/vad-ar-psykisk-halsa/> [Hämtad 2021-05-12]

Göteborgs Stad, 2008. *(9) Majorna - en beskrivning av stadsdelen*. Tillgänglig: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/e064df74-4f20-4479-956f-29d6d845272a/OPAMajorna.pdf?MOD=AJPERES> [Hämtad 2020-08-19]

Göteborgs Stad, 2020. *Årsrapport 2019 Park- och naturnämnden*. Tillgänglig:
[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/d698b44b91adf9f3c12584fe0039937b/\\$FILE/06_Arsrapport_2019.pdf](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/d698b44b91adf9f3c12584fe0039937b/$FILE/06_Arsrapport_2019.pdf) [Hämtad 2021-05-23]

Göteborgs Stad, 2020b. *Förutsättningar för budget 2021-2023*. Tillgänglig:
[https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/9DF876B3E5F4FFBEC125856E003C56EB/\\$File/6.12_20200520.pdf?OpenElement](https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/9DF876B3E5F4FFBEC125856E003C56EB/$File/6.12_20200520.pdf?OpenElement) [Hämtad 2021-05-23]

Naturvårdsverket. *Samordning och konflikter*. Tillgänglig:
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-6067-8.pdf?pid=2802>
[Hämtad 2021-05-23]

STCRC. 2008. *The Development of Place Attachment in Parks*. Tillgänglig:
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.492.6957&rep=rep1&type=pdf>
[Hämtad 2021-05-23].

World Health Organization, 2011. *Occupational health: Psychosocial risk factors and hazards*. [Online]. Tillgänglig:
http://www.who.int/occupational_health/topics/risks_psychosocial/en/ [Hämtad 2021-04-08].

